

Bogdan Petriceicu Hasdeu

Editura Bestseller

Imagine: Tereshchenko Dmitry

//bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe –
Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Răzvan și Vidra

Poemă dramatică în cinci cânturi "Mărirea
deșartă și iubirea de arginți, acestea sunt nește
neputințe iuți ale sufletului..."

DEDICAȚIUNE

Soției mele Iulia Petriceicu Hasdeu
Cumplita sărăcie ș-invidia vicleană
Danțau în jurul meu:
În inimă durere, ș-o lacrimă pe geană,
Și-n piept suspinul greu!
Tu, însă, ca o lampă rămasă mângâiere
Cînd faclele s-au stins,
Cu-o rază de iubire sorbeai acea durere,
Secai amarul plîns!
Suspînul singur numai îmi sta mereu în cale:
Oftam făr'să voiesc,
Ca umbrele, ce-n fața luminii matinale
De noapte ne-amintesc.
În zilele acelea de sumbră poezie,
Cu-o mână-n mîna ta,
Am scris această dramă, ce-n viață-mi o să fie
Ca floarea „nu-m-uita”!
În stalactit se-ncheagă o undă, picurată,
P-o stîncă ne-ncetat;

Așa oftarea-mi lungă aice-i încheată
Suspîn cristalizat!

Mânia mizantropă a omului în goană,
Sarcasmul infernal

Le vezi în astă carte, înfîpte-ntr-o icoană
Cu vârful de pumnal!

Și cui să-nchin eu oare, când timpul se
răzbună,

Ecoul amortit

Din nemilosul viscol pe care împreună
Abia l-am resimțit?

O, tu, ce chiar suspînul îl împărțeau cu mine,
Făcându-l mai ușor:

Tăiai oftarea-ntreagă în două mici suspîne,
Unite prin amor!...

CÂNTUL I - UN ROB PENTRU UN GALBEN

„În Moldova au cei mici despre cei mari acest
obicei de pier fără județ, fără vină și fără seamă.
Singuri cei mari judecători, singuri pârași și
singuri plinitori Legii. Și de acest obicei
Moldova nu scapă...”

Ureche, sub anul 1564

FETELE :

RĂZVAN, țigan dezrobit

SBIEREA, boier bătrân

TĂNASE, cerșitor

BAȘOTĂ, mare vătav

DASCĂLUL

TÂRGOVEAȚA I

TÂRGOVEAȚA II

TÂRGOVEAȚA III

TÂRGOVEAȚA IV

TÂRGOVEȚUL I

TÂRGOVEȚUL II

TÂRGOVEȚUL III

FATA I

FATA II

SLUJITORI de la vătăvie

O piață în Iași, în fund o biserică, mai
încoace o piatră, în lături case.

TĂNASE

(șezând pe piatră)

Miluiește-mă, jupâne! Dumnezeu va da-nzecit
Sufletelor ce se-ndură de-un sărman
nenorocit!

SBIEREA

(oprindu-se în drum)

Cum? ce spui? La sută mia? O camătă
minunată!

De-ar fi astfel, toată starea-mi eu ți-aș da-o
chiar îndată...

Să știi însă că dând una, n-o mai vezi, n-o
mai găsești...

TĂNASE

(sculându-se)

Miluiește-mă, jupâne, cu ce singur socotești!
Ș-un bănuț o să-mi ajungă... Iată, de trei zile-

n gură

N-am luat un pic de pâine, n-am avut o
fărmitură...

SBIEREA

De trei zile? Ce minciună!.. Ş-apoi cine-i
vinovat?

Pentru mine e totuna de-ai mâncat sau n-ai
mâncat...

Un bănuţ! Cum nu! E lesne!.. Bănişorii nu s-
aruncă.

Decât cerşitor, mai bine ia toporul şi la
muncă.

(Răzvan se arată în fund şi se opreşte din
dosul lui Sbierea)

TĂNASE

Vai, jupâne! vai, jupâne!.. Nu cerşeşte un
român,

Nu cerşeşte cât mai are un pai de nădejde-n
sân!

Nici eu nu cerşeam, jupâne, pe când aveam
vitişoare,

Ş-un pământ cât trage plugul, ş-o prispuliţă la
soare;

Dar vecinii, din rea pizmă, la judecată m-au
tras,

Ş-acum iată-mă-s, jupâne, gol pe poduri am

rămas!..

Copilașii plâng de foame...

SBIEREA

Copilașii!... Vrea să zică

Tu ești un nebun de frunte! După ce n-ai
chiar nimică,

Te mai apuci de prăsilă. Auzi! Îi trebui copii!

Un neam de netoți... Dă-mi pace! Ducă-se pe
la pustii!

TĂNASE

(așezându-se)

Of, of, of!... Și tu, jupâne, o să dai de vro
ispită!

(Sbierea face trei cruci mari dinaintea
bisericii și se depărtează, fără a băga de seamă
că i-a căzut o pungă din chimir.)

RĂZVAN

Așa cruci evlavioase, așa față răstignită,
Așa-nchinăciuni plecate, până la brâu și mai
jos,

Nu făcea nici sfântul Petre, nici însuși
domnul Hristos!...

Bre! Jupânul ăsta crede că drept la rai o să
meargă,

Pe când dracii după dânsul cu limba scoasă
aleargă!...

(Face câțiva pași și ridică de jos punga.)

Aoleu! O punguliță!... Ba-i un săculeț cam greu!...

Îl va fi pierdut boierul cel cu zor de Dumnezeu...

Măi, oprește-te, jupâne!... Stai, jupâne, de m-ascultă!...

SBIEREA

(din afară)

La naiba! Ți-am spus o dată că nu-mi place vorba multă!

Un singur pas nu poți face fără să dai de vruncalic!...

Fugi! N-am bani! N-am o groșiță! N-am nimic, nimic, nimic!

RĂZVAN

Nimic n-are, săracuțul! Așa zice!... Prin urmare,

Omul neputând să piarză tocmai lucrul ce nu-l are,

Punga nu-i a lui. Atuncea... fie dar a cui o vrea,

De vreme ce toată lumea mi se leapădă de ea...

(Numără: „unu..., cinci..., opt...”)

Douăzeci, și toți cu găuri! Parc-ar fi să-mi

povestească

Cum se dezmierdau, sărmanii, în salba
sărbătorească,

Pe-un grumaz de țărăncuță, grăsuliu și
răsfățat,

Pân'ce gheara ciocoimii din carne i-a
înhățat!...

De-ar avea banii o limbă, lucrurile ce ne-ar
spune

Pe mulți albi i-ar face negri, ca cel mai negru
tăciune...

Nu! Eu nu vreau astă pungă!... Și chiar foame
de mi-ar fi,

Pâinea astfel cumpărată mă tem că m-ar
otrăvi!...

Moșule!

TĂNASE

Ce vrei?

RĂZVAN

Jupânul nu ți-a dat lescaie frântă?

Uite! Eu îți dau o pungă... Scoală, moșule, și
cântă!

TĂNASE

De la un țigan pomană?

RĂZVAN

Dec! Și totuși, pe boier,

De-ți da o scârbă de-aramă, tu l-ai fi urcat în cer?

TĂNASE

E român, oricum.

RĂZVAN

Jupânul e român? Vai, ce ocară!

Te-nșeli, moșule! El este piatră, lemn, strigoi sau fiară,

Dar numai român nu-l cheamă, că mult mai român sunt eu!...

Nu căta că-ți pare searbăd și pârlit obrazul meu,

Că nici noaptea nu-i bălană, dar pământul odihnește;

Că și pâinea de secară este neagră, dar hrănește

Ș-apoi, moșule, eu unul nu-s țigan de rând, mă jur.

Nu, nu, crede-mă, în pieptu-mi bate suflet de vultur.

Măiculița fu româncă...

TĂNASE

Moldoveancă?

RĂZVAN

Se-nțelege.

TĂNASE

Moldoveancă? Ce-auz, Doamne!... Dar asta-i
o fărdelege! Unde s-a aflat

Că s-a-mpreunat

Corbi cu turturele,

Șerpi cu floricele,

Urși cu căprioare

Și norii cu soare?...

Orumbiță să-ndure un bărbat cioroi...

RĂZVAN

Taci, mări!

Că simțesc cum intră-n mine șaptezeci de
năbădăi!...

N-atinge țărâna mamei, că nu mai știu ce-o să
fie!

Mi se-ntâmplă multe pozne când sunt cuprins
de mânie.

Eu nu-s țigan... ți-am mai spus-o!... Nu mă
mai tot zăpăci!...

Mai pe scurt, na, iată banii!... Pleacă dracului
de-aci!

TĂNASE

De la un șerb nu voi cere, nu voi lua
niciodată:

Ursita-mi e neferice, dar a ta-i chiar
blestemată.

De mi-ar fi să mor de foame, mâna mea n-o

voi păta,

Primind milă dintr-o mână, care... nici ea nu-
i a ta!

RĂZVAN

Eu șerb? Dar bată-te focul, mitropolitul
Năstase

Nu știi oare că la moarte-i pe toți robii săi
iertase?...

Singurul vlădică-n lume, sau cel puțin la
români,

Care nu voia ca frații să fie slugi și stăpâni,
Fiind tot un os ș-o carne... Așa scris-a în
diată,

Poruncind să plece slobozi toți ȝiganii săi
deodată;

Toți, moșule, pân'la unul: bărbați, copii și
muieri...

S-a spart lanțul! De-atunci, iată, două ierni și
două veri

Eu zbor în stânga și-n dreapta, ca voioasa
ciocârlie

Pe care n-o mai poprește ferecata colivie.

TĂNASE

Ești ȝigan pe jumătate, nu ești rob...

RĂZVAN

Asta-i nimic,

Mai este ceva. Văzut-ai?...

TĂNASE

Ce?

RĂZVAN

Un țigan grămatic?

TĂNASE

Grămatic?... nu!... nu, băiete... N-am văzut,
căci nu se vede,

Și chiar de-aș vedea cu ochii, pare-mi-se că n-
aș crede.

RĂZVAN

Țiganiii sunt tot ce-ți place: șelari, fierari,
potcovari...

TĂNASE

Călăi...

RĂZVAN

Adică, nu-i vorbă, nici călăii nu sunt rari!

Dar grămatici, ba... Ei bine! Numai singur eu
sub soare,

Dintre mii de țiğăanime, știut-am să-nvăț
scrisoare,

Sârbească și românească, încât ajunsei de mic

În casa mitropoliei cel mai isteț grămatic...

Grămatic, moșule dragă!... Acuma ia dară
banii,

Și te rog a nu mă pune într-un hal cu toți

țigani...

TĂNASE

Dar acești bani, măi băiete, vor fi un lucru...
furat.

RĂZVAN

Așa-i! Tocmai! Ai dreptate! Ai vorbit
adevărat!

Toți banii din țara noastră poartă, moșule, pe
sine

Semnul furilor ce-i pradă, pintre lacrimi și
suspine,

De la noi, de la opincă, de la omul cel
sărman,

Ș-apoi nu vor să ne-arunce în obraz un
gologan!

Zburători ce sug în umbră! Javre, moșule, d-
acelea

La cari omenească-ți pare numai fața, numai
pielea,

Iar sufletul pe dobândă fu luat de la Satan,
Cu tocmeală să se-ntoarcă mai murdar și mai
viclean!...

TĂNASE

Bine, bine spui, băiete!...

RĂZVAN

Lucru furat! ai dreptate!

Însă n-oi fi eu acela care va prăda pe-un frate!

Mama, buna măicuță, din mormânt ar tresări

De-ar ști că-n pieptu-mi se mișcă păcatul de-a tâlhări!...

Dar la naiba frunza verde! Ce să mai tocăm degeaba?

Iată banii, mulțumește, du-te, caută-ți de treabă!

Află, moșule, atâta: fie banii chiar furați, Copilașii tăi te-așteaptă fără pită și-nsetați!...

TÂNASE

(luând punga și sculându-se)

Bogdaproști, măi băiete!... Bogdaproști! Rău îmi pare

Ca să văz o lighioană c-un suflet atât de mare!

De-ai fi român, cale-vale! dar țigan, păcat! păcat!

Tat-tău o fi fost, băiete, o groază de blăstemat
De-au întortocheat pe mă-ta în lingușirile lui...

Multe dragostea mai face pe fața pământului!
E curat un fel de boală, ce de noi când se lipește,

Pe român mi-l țigănește, le țigan mi-l
românește,

Toate lucrurile-n lume cu susul le pune-n jos:
Îngerul urât se pare, ucigă-l crucea, frumos!...
Dar eram să uit, băiete, de-a te-ntreba, cum
te cheamă?

RĂZVAN

Pe mine Răzvan... Smaranda chema pe
drăguța mamă;

Muri an.. ba nu!... trăiește! trăiește-n cugetul
meu,

Și va trăi totdeauna, până voi trăi și eu!...

TĂNASE

Dumnezeu să mi te-ajute, precum tu m-ajungi
pe mine;

Zilele tale să curgă tot zile lungi și senine;
Iar nevoia să doboare pe-oricine-ți va fi
dușman!...

Rămâi sănătos, băiete!... Ce păcat că ești
țigan!...

(Pleacă murmurând: „Răzvan, Răzvan,
Răzvan“... apoi se întoarce)

Știi ce? Mi-am luat de seamă... Nu-mi trebuie
punga-ntreagă,

Mi-ajunge ș-un singur galbăn... zău așa,
Răzvane dragă!

Mai sunt mulți săraci, băiete, și eu n-aș vrea
de prisos,
Pe când se zbuciumă frații, simțind cuțitul la
os!

(scoțând punga)

Na!...

RĂZVAN

Dar, moșule...

TĂNASE

Ascultă, nu mai face vorbă lungă!

Mai împarte tu ș-altora pâine din această
pungă.

(Ia un galbăn și dă sacul lui Răzvan.)

Fă pe gândul meu, căci altfel, zău, nu primesc
nici un ban...

Acuma mă duc, băiete... Mare păcat că-i
țigan!...

(Iese.)

RĂZVAN

Bietul om!.. Ce fudulie! Ce vorbe late! Ce
toană!

Cineva, privind, l-ar crede că-i un împărat în
goană!

Ce dispreț! D-abia ne vede... Taica lui n-a fost
țigan!...

(Se uită în jur cu pază, apoi scoate din sân o

hârtie.)

Lumea-și bate joc de mine! Râde lumea de Răzvan!...

O să râz și eu de lume!... Da, vom râde fiecare:

Ea de mine cu trufie, eu de dânsa cu turbare!...

(Lipește hârtia pe un stâlp și iese, pe când ușa bisericii se deschide, venind mai mulți, dintre cari dascălul se oprește lângă hârtie, iar ceilalți se grămădesc.)

TÂRGOVEAȚA I

Uf! Nu mai stau pe picioare de necăjită ce sânt?

Zău, nu-i prea bună zăbava, fie locul cât de sfânt.

Părințelul Agaftanghel ar fi un preot cu minte,

Dar lungește, vai!... Te face să fugi chiar de cele sfinte.

TÂRGOVEAȚA II

E mai deștept popa Tacu de la Sfântul Nicolai;

În două vorbe ți-arată calea-n iad și calea-n rai,

Ș-apoi îți zice: alege-ți! - și-ntr-o suflare

sfârșește!

De-ți place iadul sau raiul, cum vrei, el nu te silește...

(Dascălul, stând lângă hârtie, începe a râde cu hohot.)

TÂRGOVEȚUL I

Dar tu ce râzi, măi fârtate, singur, chiar ca un smintit?

Te știam om de ispravă! Doară n-ai înnebunit?

Spune, ce scrie pe-acolo?

TÂRGOVEȚELE

Cine scrie și cum scrie?

TÂRGOVEȚUL II

Nu cumva iarăși vrun cântec, rânjind de biata domnie?

TÂRGOVEȚUL III

Sau poate vro păcăleală, pe vornici? pe logofeți?

DASCĂLUL

Eâyuwu, âaveyuwu, xateyuwu ; nește cai verzi pe păreți!...

TÂRGOVEȚUL I

Ești nerod, și pace bună! Eu nu-s cărturar ca tine.

TÂRGOVEȚUL II

Nici eu!

TÂRGOVEȚUL III

Nici eu!

TOȚI

Chiar nici unul!... Știu și răsștiu

DASCĂLUL

Așa să fie!

TOȚI

Vezi bine!

DASCĂLUL

Vai de țară!

TÂRGOVEȚUL I

Tu citește!

TÂRGOVEȚUL II

Ești dascăl!

TÂRGOVEȚUL III

E treaba ta!

TÂRGOVEAȚA I

Curând! Curând!

TÂRGOVEAȚA II

Zi odată!

CELELALTE

Nu mai putem aștepta!

DASCĂLUL

Fiindcă voi nu știți carte...

TOȚI

Ei bine?

DASCĂLUL

Dar faceți gură...

TOTI

Ei bine?

DASCĂLUL

Căci, din păcate, a românului făptură

Este...

TOTI

Ei bine?

DASCĂLUL

Să zbiere cu câtu-i mai nătărău.

TOTI

Ei bine?

DASCĂLUL

De voi mi-e milă...

TOTI

Ei bine?

DASCĂLUL

Voi citi eu.

TÂRGOVEȚUL I

Citește!

TÂRGOVEȚUL II

Da! Da!

TÂRGOVEȚUL III

Începe!

TÂRGOVEȚELE

Ascultare! Ascultare!

TÂRGOVEȚUL I

Eu port bumbac în ureche. Ridică-ți glasul
mai tare...

TÂRGOVEȚUL II

Dar nu răcni, că pe mine mă cam supără la
cap...

TÂRGOVEȚUL III

Mai în sfârșit, hai odată, mișcă-ți barba cea
de ȧap!

DASCĂLUL

(citește)

Frunză verde de negară,
De când domnește în țară
Petru-vodă șchiop și slut,
De răs țara s-a făcut!...

TOTI

De răs țara s-a făcut! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÂRGOVEAȚA I

Petru-vodă șchiopătează, dar nu-i slut!

TÂRGOVEAȚA II

Nu, nu, nu este!

Ba-i chiar frumușel la față ca fătul cel din
poveste!

TÂRGOVEȚII

Tăceți, găștelor, odată!

TÂRGOVEȚELE

Auzi, obraznici, mojici!

DASCĂLUL

Ori me-ți asculta, sau altfel mă duc și vă las aici...

TÂRGOVEȚII

Ba nu! Citește! citește!

TÂRGOVEȚELE

Noi găște? Noi?... Ce ocară!

TÂRGOVEȚUL I

Tăceți sau plecați!

TÂRGOVEȚUL II

Firește!

TÂRGOVEȚUL III

Da, da! Afară! Afară!

DASCĂLUL

Vreți să m-ascultați odată?

TÂRGOVEȚUL I

Negreșit! Nu ne pricepi?

TÂRGOVEȚUL II

Citește! Haide! Tăcere!

TÂRGOVEȚUL III

Apoi dară ce nu-ncepi?

DASCĂLUL

Frunză verde de negară,
Vodă doarme în cămară,
Iar boierii, tot furând,
Își fac trebile pe rând!

TOȚI

Își fac trebile pe rând! Da! da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunză verde de negară,
Norodul plânge și zbiară,
Dar în cer și pe pământ
Nu-l aude nici un sfânt!

TOȚI

Nu-l aude nici un sfânt! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunză verde de neg...

TÂRGOVEAȚA I

(întrerupând) Haide! iarăși frunză de negară?
Ce Doamne! Tot numai una?... Ca și cum n-ar
fi-ntr-o vară

Feluri de feluri de frunze!...

TÂRGOVEAȚA II

Vioarele, rozmarini...

TÂRGOVEAȚA III

Garofițe, busuioace...

TÂRGOVEAȚA IV

Trandafiri, brândușe...

TOATE

Crini...

TÂRGOVEȚUL I

Tăceți odată, că-i poznă!

TÂRGOVEȚUL II

O să vă luăm la goană!

TÂRGOVEAȚA I

Auzit-ai, soro, vorbe!

TÂRGOVEȚUL III

Bre! Doar nu ești o icoană?

TÂRGOVEAȚA II

Dar nici dumneata un vodă, ca să ne
batjocorești!

DASCĂLUL

Vreți să citesc mai departe? Nu vreți...

TOTI

Ba da, să citești!

DASCĂLUL

Frunză verde de negară,

Decât un domn de ocară,

Iar boieri mișei și hoți,

Mai bine la dracu toți!

TOTI

Mai bine la dracu toți! Da, da, da!

Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÂRGOVEȚUL I

Măi! Oare tocmai la dracu?... Să nu fie?...

Știi... Mai lasă...

TÂRGOVEȚUL II

Ba nu! Nicidecum! La dracu!

TÂRGOVEȚUL III

La dracu cei ce ne-apasă!

TÂRGOVEȚUL I

Fie și la dracu, totuși... vro vorbă mai cu papuci...

De pildă: la cel cu coadă și cu coarne să te duci;

Se-nțelege că-i tot dracul, dar ocară-i mai cioplită...

DASCĂLUL

Aș! Cu carne și cu coadă poate să fie ș-o vită!

Mai bine dar drept la dracu!

TÂRGOVEȚUL II

Mai bine, pre legea mea!

MAI MULTE VOCI

Ho! Încet! Vine vatavul!

TÂRGOVEAȚA I

O să dăm de vreo belea!...

(Se arată Bașotă, înconjurat de slujitori.)

DASCĂLUL

Sosește nenorocitul tocmai când vorbeam de vite.

Se-ntâmplă, zău, câteodată, cimilituri potrivite.

BAȘOTĂ

Oameni buni! Ce stați aice? Ce veste? Ce v-ați orpit?

Cu ce scop?... A! o hârtie! Să vedem, ce s-a citit?

TÂRGOVEȚUL I

Va fi o carte domnească...

TÂRGOVEȚUL II

O cazanie...

TÂRGOVEȚUL III

O rugă...

BAȘOTĂ

Slujitori! să fiți cu pază, ca nici unul să nu fugă...

Parc-aș fi sigur că-i iarăși vrun cântec nerușinat!

TÂRGOVEȚUL I

N-aș crede!

TÂRGOVEȚUL II

Nu-l mai citește!

TÂRGOVEȚUL III

Foarte rău ne-am încurcat...

BAȘOTĂ

(apropiindu-se de placard și silabisind:
„frun... frunză... verde... de negară... de când...
dom... dom... domnește“...)

Cum? Împotriva domniei? Împotriva
stăpânirii?

Și voi toți sunteți în gloată părtași ai
nelegiuirii?

A! V-am prins, litfe spurcate! Vi-i dragă viața
sau ba?

Să-mi spună dar adevărul pe cine l-oi întreba!

(Apucă de piept pe Târgovețul I.)

Tu ai o față cam proastă: frunte jos, gură
căscată,

Semnele cele mai bune de-o inimă
nesticată...

Pune dar mâna pe cuget și-arată-mi, cine l-a
scris

Acest cântec ce cutează pe-un vodă să-l ia în
râs?

TÂRGOVEȚUL I

Iartă-mă, jupân vătave... măria-ta și stăpâne...

Eu nu știu chiar nimicuță... dar nu-i așa, să
fiu câine...

Eu am sosit acușica... Sunt omul cel mai
smerit...

Eu nu știu carte, jupâne... Nu eu, altul a citit...

(Răzvan, intrând pe nesimțite, se amestecă în gloată.)

BAȘOTĂ

A citit? Dar cine-anume? Care dintre toți!

Arată!

TÂRGOVEȚUL I

(arată la Dascăl)

Acesta, jupân vătave...

BAȘOTĂ

A! Ființă blestemată!

DASCĂLUL

Da, da! Cam așa, jupâne! Ce să zic? Eu am citit,

Dar nu cu voie vegheată: chiar dumnealor m-au poftit...

Cercetează-i și-i întreabă... Nu sunt eu cel cu pricina.

A citi când nu te lasă, de! a cui să fie vina?

BAȘOTĂ

Oameni buni! Acuma dară, ca să văz ce-i de făcut,

Vă mai întreb, cum anume a citit acest limbut?

TÂRGOVEȚUL I

Curat pe moldovenie...

TÂRGOVEȚUL II

Negreșit! Cum se citește!

BAȘOTĂ

Drace! nu-i aci-ntrebarea. Eu știu că moldovenește,

Dar citit-a oare iute? Fără a se-nvălmășa?

Resfirat? Limpede? Neted? Repede?

MAI MULȚI

Așa! așa!

BAȘOTĂ

Așa-i, hoțule!... Ei bine! Acuma ce-mi vei răspunde?

DASCĂLUL

Hoț!, Gvwři óautņu jupâne. Eu nu doresc a m-ascunde.

Citit-am cum este rostul; vezi bine că nu-n zadar

Am tot învățat la buche. Sunt dascăl! Sunt cărturar!

BAȘOTĂ

Ticălosule! Cum, Doamne, nu ți-e greu, nu ți-e rușine

Să-mi spui mie la palavre când vorbești tocmai cu mine?...

Eu! eu, vătavul cel mare, mă-nțelegi tu cine-s

eu?

Mâna dreaptă a lui hatman, carele la rîndul său

Este și el mâna dreaptă a lui vodă... Prin urmare,

Vreau să-ți spun, cap fără' de crieri! că eu, vătavul cel mare,

N-aș putea citi prea iute ceea ce alții au scris.

Ș-apoi tu! tu s-o poți face? Ar fi un lucru de râs!

Un dăscălaș, o nimică, tu să mă-ntreci chiar pe mine?

Aceasta-i peste putință! Aceasta nu se cuvine!...

Deci judecata ți-e scurtă, fiind foarte-nvederat

Că cine-i foarte obraznic este foarte vinovat.

Tu ai scris cântecul ăsta! Te cunoști după sprânceană:

Un nas ascuțit de vulpe, o bărbiuță vicleană,
Ochi mici și buză subțire... chiar un chip de fariseu!

Vezi că te-am ghicit? Pe mine nu mă-nșeli tu, fătul meu!...

Slujitorilor, luați-l! E bun de spânzurătoare!

RÂZVAN

Mai stați! De ce-i așa pripă? Turci, tătari
sunteți voi oare

De săriți dintr-o năvală grabnic a ne
spânzura?

Jupân vătav, mână dreaptă! Mă rog nu te
supăra!

Să fie oare cu cale, în țara moldovenească,
A omorî pentru-un cântec o ființă
omenească?

BAȘOTĂ

Țigan! Cioară! Faraoane!

RĂZVAN

Fie toate cum vei vrea,
Dar pe bietul om, jupâne, iartă-l, nu-l mai
spânzura!

El nu-i faraon, nu-i cioară; e român, îți este
frate...

TÂRGOVEȚII

Are dreptate țiganul! Țiganul are dreptate!

BAȘOTĂ

O să-l învăț eu îndată! Să mă-nfrunte ș-un
netot?

Băieți! Pe-amândoi luați-i! Spânzurați-i bot la
bot!

RĂZVAN

Zău? Ce spui? Așa-i povestea? De minune!

Foarte bine...

Atunci lăsați-l pe dascăl și luați-mă pe mine;
El nu-i vinovat, sărmanul; cântecul făcut-am
eu;

L-am scris, l-am lipit, și pace! De nu-i bun,
îmi pare rău...

Ce priviți așa la mine? Doară nu-s o arătare...

MAI MULȚI

Tu ai scris?

RĂZVAN

Chiar eu, firește.

BAȘOTĂ

Lucru vrednic de mirare,

Un ȣigan să scrie stihuri, n-aș fi crezut-o... Ce-
i drept,

Mutra-i oarecum arată suflet ager și deștept...

Vrea să zică, ș-acea doină din săptămâna
trecută?...

RĂZVAN

Foaie verde magheran,

Logofătul e viclean...

Da, da, jupâne vătave! Tot de mine e făcută...

TOȚI

Bre!

BAȘOTĂ

Ciudat! Să știe carte o jivină de ȣigan!

RĂZVAN

Ba poate că-ntrec, jupâne, pe mulți boieri din divan...

BAȘOTĂ

Slujitori! lăsați pe dascăl, măcar că eu cu arcanul

Pe toți dascălii i-aș prinde ș-aș spânzura cu toptanul;

Căci ei răzvrătesc norodul, ei învață pe cei mulți

C-ar trebui ca boierii să umble goi și desculți;
Și chiar ăst țigan n-ar merge astăzi la spânzurătoare

De n-ar fi fost nici un dascăl ca să-l pună la scrisoare...

Cată dar, dascăle, cată! Scăpat-ai cum ai scăpat,

Dar păzește-te de dracul, c-o să dai de vrun păcat!...

Acuma tu, faraoane, răspunde-mi doar docamdată,

De ce te-apuci tu d-o treabă poprită și neiertată?

O faci oare de la tine? sau cineva ți-o fi spus?

RĂZVAN

Apoi de, jupâne vatave, Stan e jos și Oprea-i

sus!

Dumneata mereu ne spânzuri, ş-astfel trăieşti
boiereşte;

Eu fac doine şi doiniţe, ca să-mi petrec
ţigăneşte;

Fiecare cu ce poate!... Nu-i dat dreptul
orişicui

Să pună-n ştreang omenirea în mijlocul
târgului!...

Ş-apoi acest drept, jupâne, dacă mi s-ar da şi
mie,

Eu n-aş omorâ nici unul, ca să pot ierta o
mie.

BAŞOTĂ

(Surâzând)

Şiret ţigan!... Dar nu-i lesne a scăpa pe-un
osândit!

Fapta ce tu ai făcut-o e un lucru de gândit.
A necinsti cârmuirea, a batjocori divanul,
Poate numai doară vodă, sau măria-sa
sultanul...

Totuşi, dragul meu, o lege, un vechi şi sfânt
obicei

Te-ar scoate din gura morţii... Eşti însurat,
sau holtei!

RĂZVAN

Ba nu-s însurat, jupâne...

BAȘOTĂ

Mare noroc! Ești ferice!

Ai putea să scapi cu zile... În pravila țării zice
Cum că de-osândă se iartă pe cine-l ia de
bărbat

O copilă, o fecioară, un suflet nevinovat...

Așa-i obiceiul nostru, datina cea
strămoșească.

Acuma rămâne numai vro fată să se
găsească...

(Către târgovețe)

Printre voi nu este oare?

FATA I

Sunt eu.

FATA II

Și eu.

BAȘOTĂ

Minunat!

Două fete cumsecade? Nu-i așa? De măritat?

FATA I

Negreșit!

FATA II

Fără-ndoială!

BAȘOTĂ

Prea bine. Spuenți-mi, dară,

Care dintre voi, de milă, nu va lăsa ca să
piară

De-o caznă foarte cumplită acest băiat
priceput?

Însuși eu voi face nunta, după cum am mai
făcut.

M-eți fi ciraci...

FATA I

Iertăciune! Eu una nu vreau, jupâne!...

Un bărbat țigan! O, Doamne!... Cum se
poate!... E rușine!

FATA II

Și nici eu!... Ferească Sfântul!... Mai bine foc
și potop!

S-ajung de povestea lumii? Eu, fată de
potropop?

RĂZVAN

Așa-i? Atunci de ce dară ieșit-ați voi
amândouă,

Răsărind în sus deodată, ca ciupercile când
plouă,

Ca să ne cântați cu ison că sunteți de măritat!

FATA I

De ce!... Iată!... Să se știe!... Fata II Ce țigan
nerușinat!

RĂZVAN

Măi! Le-ați auzit cu toții de la mic și pân'la mare!

Astfel dar, de-acu-nainte, veți ști bine fiecare,
Spunând-o-n toată Moldova, spre știința tuturor

că cine sunt dumnealor!

Mirese de porunceală ce-ar vrea bărbați să-și găsească...

Iar dumneaei mai cu seamă, o fată
potropopească!

(Toți râd în hohote.)

SBIEREA

(intrând)

Ce oameni lipsiți de minte! Să răză chiar de prisos:

Și fără nici o dobândă, și fără nici un folos.

RĂZVAN

Ai văzut, jupân vătave, că nu-i nici o fată-n lume

Ca să nu se înfioare când aude de-al meu nume...

Frumoasă-i legea străbună, ce iartă pe-un vinovat

Dacă poate să-l iubească un înger fără păcat;
Frumoasă-i legea străbună care pricepe c-o ceață

Se pierde când o răzbate o rază de dimineață;
Frumoasă-i legea străbună care crede că nu-i
rău

Alesul unei ființe curate ca Dumnezeu!...

Frumoasă-i legea străbună... dar dânsa nu-i
pentru mine,

Precum într-o florărie nu-i loc unui mărăcine,
Precum într-o sărbătoare nu-i loc unui
cerșitor,

Precum în zvonul de râsuri nu-i loc plânsului
de dor;

Căci numai cerul primește, sub streășina-i
milostivă,

Scai și floare, catifeaua și sucmanul
dopotrivă!...

Eu țigan! eu... o, jupâne! Decât vai, decât
amar,

Mai dulce-i spânzurătoarea! Nu mai aștepta-n
zadar!...

(În acest interval Sbierea, zărind capătul
pungii ieșit din cămașa lui Răzvan, se pipăie cu-
ngrijire la chimir.)

BAȘOTĂ

Pentru cea dintâi greșeală, moartea
ștreangului e mare...

Slujitori, acum dodată... duceți-mi-l la-

nchisoare.

SBIEREA

(smulgând punga din sânul lui Răzvan)

Sacul meu, jupân vătave! Iată-l, săculețul
meu!

(Se pune a număra banii.)

BAȘOTĂ

Cum? Așa să fie oare? L-ai furat? Tu?

RĂZVAN

Ba nu eu.

TÂRGOVEȚUL I

Țiganul la mal se-neacă!

TÂRGOVEȚUL II

Țiganul își dete-n petec!

TÂRGOVEȚUL III

Zi că-i un țigan, și pace!

TÂRGOVEȚELE

Un ticălos! Un besmetec!

SBIEREA

Fost-au douăzeci de galbeni... Numai
nouăsprece mai sânt!...

Unde-i unui? unul? unul?... Dați-mi-l de sub
pământ!

BAȘOTĂ

Unde-i galbănul, țigane?

SBIEREA

Un gălbănaș, rupt din soare,
Strălucitor, fără gaură, ferecat... M-auzi tu
oare?

BAȘOTĂ

De ce nu răspunzi, țigane?

SBIEREA

De ce mă nenorocești?

RĂZVAN

Apoi de!... Iartă, jupâne... Galbănu-ți nu-l mai
găsești...

În locu-i va fi o pâine într-o colibă săracă...

SBIEREA

Eu nu te-nțeleg! Eu nu știu!... Scoate-mi-l din
piatră seacă!

BAȘOTĂ

Țiganul e prea obraznic. Am fost cu dânsul
prea blând.

Slujitorilor, luați-l! Spânzurați-l mai curând!

SBIEREA

(apucând pe Bașotă de mână)

Mai stai, jupâne vătave! Nu te grăbi! Mai
așteaptă...

Spânzură-l, dar mai-nainte fă-mi o judecată
dreaptă.

BAȘOTĂ

Ciudat, boierule dragă! Apoi ce-ți pot face

eu?

SBIEREA

Cum ce? Vreau sfânta dreptate!... Cum ce?
Dă-mi galbănul meu!...

Uitat-ai pravila țării? obicei? canoane?
lege?...

DASCĂLUL

În ce guri încape legea!

SBIEREA

În gura mea, se-nțelege!...

Ascultă, jupân vătave... Nu mă lăsa
păgubaș!...

Sau ȝiganul să-mi întoarcă acel galbăn...
gălbănaș...

Ori de nu, atunci, jupâne, stăpânul să mi-l
plătească...

Astfel este obiceiul, pravila moldovenească...

BAȘOTĂ

Al cui ești tu, măi ȝigane? Cine e stăpânul
tău?

RĂZVAN

Sunt ȝigan iertat, jupâne: ȝiganul lui
Dumnezeu!

SBIEREA

Iertat? cu atât mai bine! Dup-a legii glăsuire,
Băiatul mi se cuvine în loc de despăgubire,

Aşa-i jupâne vătave!... Pravila zice curat:
Furul să se dea acelu de la care a furat.
Dă-mi-l rob.

RĂZVAN

Eu rob?

SBIEREA

Vezi bine!

BAŞOTĂ

Adecă, oricum să fie,

Vrei, boierule, să-l capeţi jidoveşte în robie.

Ştii c-un ȋigan, chiar de laie, se plăteşte
orişicând

Peste douăzeci de taleri, pe când ăsta nu-i de
rând:

E frumos şi ştie carte...

SBIEREA

Ştie carte?

BAŞOTĂ

Foarte bine.

SBIEREA

Tocmai aşa rob îmi trebui. Este tocmai pentru
mine.

Îmi va ȋtine catastişe, socoteli şi daraveri.

Dă-mi-l după legea ȋării...

DASCĂLUL

Cea făcută de boieri!

SBIEREA

Nu știu de cine-i făcută, dar știu că-i foarte cu cale.

BAȘOTĂ

Atuncea se schimbă treaba... Să-ți spui verde dumitale

C-aș avea și eu nevoie de-un țigan așa de rar,
Cam cutezător, cam țațoș, dar deștept și
cărturar.

Nu-nțeleg, nu pot pricepe și nu vreau ca el să fie

Bună pradă pentru altul pe când îmi place și mie...

Deci, ia-ți galbănul din parte-mi, iar eu pe țigan mi-l iau.

SBIEREA

Nu, jupâne! Niciodată! nu, nu, nu! Nu vreau!
Nu vreau!...

Vinovatul să-mi plătească! Nu altul! Nu orișicare!

BAȘOTĂ

Boierule! Știi prea bine, cine-i vătavul cel mare!...

SBIEREA

Dec! și eu la visterie fost-am ftori-cămăraș!

BAȘOTĂ

Boierule! Află dară că postelnicul mi-e naș...

SBIEREA

Dar apoi și eu, jupâne, cu logofătul sunt
rudă...

BAȘOTĂ

Boierule! Nu m-aprinde!... Mă faci să plesnesc
de ciudă!...

SBIEREA

Plesnește. Eu nu te-mpiedec... Dar ȕiganu-i tot
al meu!...

BAȘOTĂ

Boierule! Taci din gură, căci mă jur că eu...
eu... eu...

RĂZVAN

(cătrefe popor)

Câinii osul ca s-apuce, corbii stârvul ca să-
mpartă,

Boierii ca să robească, unii cu alții se
ceartă!...

TÂRGOVEȚUL I

Se-nțelege!

TOȚI

Așa este!

SBIEREA

Îi vezi, jupâne vătav!

Taie-i pe toți! Nimicește mojmamea cu nărav!

Dar pe țigan dă-mi-l mie.

RĂZVAN

Stați, boieri! Vorba-i degeabă!

Nu me-ți robi voi pe mine! Nu me-ți robi!

Mai degrabă

Veți pune-n lanțuri furtuna, cu tunete și cu ploi,

Decât s-ajung eu vrodată rob la unul dintre voi!...

Jupâne! Eu cer osânda. Spânzurătoarea m-așteaptă.

Mi-am bătut joc de domnie: e cea mai groaznică faptă!...

Cineva poate să răză de sfinți și de Dumnezeu,

Dar de vodă, nu... Ei, bine! Dă-mi, jupâne, ștreangul meu!

BAȘOTĂ

Slujitorilor! Luați-l!... Ba nu!...

(lui Sbierea la o parte) Boierule dragă,

Uită cearta, căci, pe cinste, am glumit, a fost o șagă,

Un nimic. Dumneata, frate, cu logofătul ești neam,

Și chiar la logofeție eu o judecată am

Cu niște răzași... Un petec... Nu-i tocmai o

treabă mare...

Mă-nțelegi... Să fim prieteni... O pricină de hotare...

(Se strâng de mâini cu căldură.)

RĂZVAN

Ce mai așteptați voi dară? Ce stați? Ce vă mai gândiți?...

Călăi ce pe robi ucideți, pe cei slobozi îi robiți!

TOȚI

Are dreptate țiganul! Țiganul are dreptate!

BAȘOTĂ

Slujitori! Dați-mi afară toate gurile căscate!

(Slujitorii gonesc poporul, care se depărtează cu nemulțumire.)

TÂRGOVEȚUL I

Lasă-mă, jupân vătave, să văz cioroi spânzurat!

CEILALȚI

Și eu! și eu!...

BAȘOTĂ

Ba la naiba!

SBIEREA

Afară de la mezat!

BAȘOTĂ

Așa-i! Acum suntem singuri! Nimeni nu-mi

mai stă la spate

Ca să strige că-i cu cale sau că nu este
dreptate...

Slujitorilor, la lucru!... Apucați-l pe țigan!

RĂZVAN

(lăsându-se în mâinile slujitorilor)

Mă dau eu singur, jupâne.

BAȘOTĂ

Treaba merge găitan.

Legăți-mi-l și duceți-l...

RĂZVAN

Întins la spânzurătoare!

Omul om, să fie slobod; decât rob, mai bine
moare;

Ș-apoi moartea-i înviere pentru cel disprețuit!

SBIEREA

Aleu! Vorbește-ntr-aiurea... Necum să fi-
nnebunit!...

BAȘOTĂ

Prietene! Ia-ți țiganul, și nu uita mai cu samă

Pricina cea de hotare...

RĂZVAN

(zbugiumându-se cu desperare) Unde ești, o!
mamă! mamă!

CÂNTUL II - RĂZBUNAREA

„Țiganul și clăcașul Au fost gândirea mea;
Stăpânul, arendașul Și legea lor cea grea...”

C. Bolliac

FETELE:

RĂZVAN, căpitan de haiduci

RĂZAȘUL

VULPOI

VĂSCAN GANEA, boier

VIDRA, nepoata vornicului Moțoc

SBIEREA

ceauși de haiduci

MOȘ TĂNASE

HOTUL I

HOTUL II

HOTUL III

CIOBANUL

HAIDUCI

Un crâng în codul Orheiului în Basarabia. În
fund, un părau. Mai încoace, un trunchi

răsturnat. În laturi, stânci.

HOȚUL I

Ian să-mi spuneți, ce să facem ca să mai
scurtăm din vreme?

HOȚUL II

Face-vom ce face frunza când prin codru
vântul geme;

Ori vom face ca izvorul, când aruncă spuma
lui,

Scăpărând argint din undă, pe verdeața
crângului;

Sau să facem ca securea, când fieru-n copaci
lovește,

Iar copaciul nu se lasă, luptându-se
bărbătește;

Frunza, securea, izvorul, toate ne cântă cu
dor:

Să cântăm și noi ca frunză, ca secure, ca
izvor!

HOȚUL III

Cântecul să fie freamăt, troscot, șoaptă, toate-
ntr-una;

Blând ca sărutarea mumei, crunt și groaznic
ca furtuna!

HOȚUL I

Să cânte Răzașul dară!

RĂZAȘUL

(oftând) De ce nu, de-aș avea cui,
Ștergându-mi plânsul cu plânsul, cum se
scoate cui prin cui!...

Dar ce zic! Nu sunt eu numai care suferă și
plânge;

N-oi fi singur eu în care doina-mi cugetul va
frânge;

Tot ca mine varsă lacrimi, despuiți și
nevoiași,

Toți acei ce-n țara noastră se mândresc a fi
răzași,

Păstrând, ca o moaște sfântă, hrisoave,
peceți, urice

Putrezite de vechime și-n cari cu fală se zice
Că, scăldându-se în sânge, moșii și strămoșii
lor

Au câștigat ca răsplată câte-o brazdă de
ogor!...

Tune, fulgere, trăsnească, cu potopul și
pojarul!

Mult mare mi-este mânia! Mi-este mare mult
amarul!

HOTUL I

Eu am auzit, bădiță, c-adeacă și la munteni
Ar fi răzași ca ș-ai noștri, numiți acolo

moşneni...

HOTUL II

Sunt şi-n Ardeal, măi fârtate; ba şi-n Țara
Ungurească;

Le zice chineji, dar este chiar o breaslă
răzăşească.

RĂZAŞUL

Apoi oriunde să fie, tot o soartă, tot un drac!
Tot vecinii mi-i înşeală, tot vecinii mi-i
dezbrac;

Vecini de cei cu putere, cu căftane daurite,
Numai fir, numai mătasă, numai cu samur
blănite;

Vecini dintr-aceia care, c-o-mbrâncire, c-un
cuvânt,

Satul întreg plin de viaţă mi-l prefac într-un
mormânt!

Vecini dintre cari acuma, de-i văz în cale-mi,
îi spintec,

Şi hohotesc spintecându-i...

HOTUL III

Dar tu ai uitat de cântec.

RĂZAŞUL

Ba n-am uitat. Vrut-am numai sângele-mi să-l
pui în joc,

Ş-aşfel, pomenind trecutul, să pot cânta mai

cu foc.

(Își drege glasul, își apasă cușma pe frunte și cântă.) Frunză verde de sălcie,

Bat-o scârba răzășie!

Eu credeam că-i boierie,

Și-i curată calicie!

Ani întregi m-am judecat,

Sănătatea mi-am mâncat,

Și nimic n-am câștigat.

Eu umblam la judecată,

Copiii-mi plâneau pe vatră,

Nevasta-mi era uitată!

Dar acuma Dumnezeu

A făcut pe gândul meu,

Ca să-mi mai răzbun și eu!

Pentru dalba haiducie

Pentru mândra voinicie,

M-am lăsat de răzășie,

Ș-am ales judecători

Cei stejari nestrâmbători,

Ca să-mi fie frățiori!

TOTI

Numai codrulețul drag

Dă dreptate la sărac!

Numai arcul după spate

Dă săracului dreptate!

HOTUL I

Zi, Răzașule,-nainte! Zi-nainte! Nu mai sta!
Că să știu că piere lumea, tot cu drag te-aș
asculta!

HOTUL II

Zi-nainte! Zi-nainte! Să te-auză sfântul soare!

HOTUL III

Uf, uf, uf! Rău mă frământă! Mi-e și cald, mi-
e și răcoare!

RĂZAȘUL

(ia arcul în mână și cântă)

Frunză verde lemn sucit,
Și de când m-am haiducit,
Dragu-mi-i drumul cotit
Și de umbr-acoperit.
Când văz pe ciocoi viind,
Mă fac broască la pământ,
Îmi așez săgeata-n vânt
Și mi-l iau la căutare,
De la cap pân' la picioare,
Fără ah, fără cruțare!
Și chitesc, și socotesc,
Și cuget, și mă gândesc,
Pe unde să-l nemeresc:
La retezul părului,
Din dosul ișlicului,

Unde-i greu ciocoiului!

TOȚI

Las' să moară ca un câine,

Că mult te-a căznit pe tine!

Las' să moară ca o fiară,

Că mult geme biata țară!...

(Se arată, trecând puntea părăului, Ganea și Ciobanul.)

HOTUL I

Un boier aice-n codru!

CEILALȚI

(apucând armele)

Un căftan... Suntem trădați!

CIOBANUL

Liniștiți-vă, că doară ne cunoaștem, măi fârtați!

Eu vi-l aduc pe credință: eu vi-s chezaș și povață;

Voi aveți lipsă de galbeni, el are lipsă de brață...

GANEA

Care-i căpitanul vostru?

RĂZVAN

(ieșind dintre tufe)

Ce-ți trebuie? Ce poftești?

GANEA

Pe căpitan...

RĂZVAN

Căpitanul?... sunt eu; dar tu cine ești?

GANEA

Dumneata? Să fie oare? Sabia cea de văpaie,
De care tremură țara?

RĂZVAN

Numai pe cei răi îi taie.

GANEA

Dumneata Răzvan?

RĂZVAN

Ei bine, știi acuma cine-s eu;

Spune-mi dar și tu, jupâne, cum se cheamă
ciocul tău?

GANEA

Nu-i vorba de nume...

CIOBANUL

Lasă! ți-oi spune eu, căpitane,

Din botez Văscan îi zice, iar după poreclă

Gane:

Feciorul lui Osip Gane, ce fusese căminar...

GANEA

Eu n-am venit în pădure ca să vorbim în
zadar.

Lucrul care mă zorește trebui isprăvit
îndată...

Nu-ncape nici o zăbavă... Află că iubesc o fată...

RĂZVAN

Atunci du-te la vrun popă dintre cei ce pentru un zlot

Cunună soră cu frate și mătușă cu nepot!

N-ai ce căta pe la mine,

Preoțit de cruda soarte

Ca să cunun alde tine

Numai cu duhul de moarte!

Așadar pleacă, jupâne; pleacă, vesel c-ai scăpat...

Însă de-ai venit aice cu vrun scop înveninat...

(Pune mâna pe pumnal.)

CIOBANUL

Nu-l speria, căpitane... Boierii sunt slabi la fire:

Brațul, haina, mintea, fața, inima, totu-i subțire.

RĂZVAN

Urmează-ți vorba, jupâne. Te-ascult...

GANEA

Apoi îți spuneam

C-am îndrăgit pe-oarecine, firește fată de neam;

Din nenorocire, totuși, ea n-are mamă, nici

tată,

Ș-unchiu-său vrea să-i răpească moștenirea
cea bogată,

Luându-și de gând s-o-nchiză călugăriță la
schit!...

O faptă nelegiuită! Un lucru nepilduit!

RĂZVAN

Sărmana?... Dar zestrea-i mare?...

CIOBANUL

Avuții nenumărate!...

RĂZVAN

Sărmana!... Mori după dânsa?

GANEA

(dând lui Răzvan o pungă)

Iată trei sute de galbeni. Alți trei sute,
negreșit,

O să-ți aducă ciobanul, după lucrul săvârșit...

RĂZVAN

Cum o cheamă pe sărmana?... Pe iubita cea
bogată?

GANEA

Nu-i vorbă...

CIOBANUL

O cheamă Vidra... Știi?... A lui Moțoc
nepoată...

Și cin-oare n-o cunoaște!

RĂZVAN

Da! Am auzit și eu...

HOTUL II

Un fătoi ce călărește și-mpușcă chiar ca un zmeu.

Într-o zi am întâlnit-o alergând la vânătoare...

E voinică, n-am ce zice! Și-i frumoasă ca o floare...

RĂZAȘUL

Știut! După ce-i din osul acelui vornic Moțoc,
De care Moldova-ntreagă mi se temea ca de foc!

GANEA

Căpitane! Noi în vorbe pierdem vremea fără treabă...

RĂZVAN

Se-nțelege! Tu ai sete s-apuci zestrea mai în grabă...

Spune-mi însă mai-nainte, pentru banii ce ne-ai dat,

Ce fel de marfă anume să-ți dea codru-ntunecat?

GANEA

Chiar acuma, căpitane, zece călărași în silă
Târăsc la călugărie pe nefericea copilă...

Mănăstirea nu-i departe... S-o smulgi din

mâinile lor...

Dă-mi-o mie...

RĂZVAN

Te iubește?

CIOBANUL

Așa! Nu-i ceva ușor!

Vidra-i o fată semeață, bâcsită cu fudulie,

Care n-o să bage-n samă nici chiar pe sfântul
Ilie!...

Să iubească pe jupânul? Dec! Să-și pună
pofta-n cui...

Boierul știu c-o iubește, dar nu ea pe
dumnealui...

GANEA

După cununie, lasă! și iubirea o să vie...

Dar grăbește, căpitane...

RĂZVAN

Așa-i! După cununie!

Adevărat. Eu uitasem c-asta-i legea pe la voi:

Numai zestrea înainte, iar iubirea mai apoi!...

Mai apoi? ba nu! iubirea nu mai vine
niciodată,

Unde dintre două inimi, una-i boarfă
cumpărată!...

Dar, mai în sfârșit, ce-mi pasă!...

CIOBANUL

Curat așa zic și eu:

De nu se iubesc boierii, pentru dânșii e mai rău.

RĂZVAN

Băieți! Mergeți cu jupânul. Ați auzit ce poștește.

Simbria-i destul de bună: faceți treaba voinicește...

CIOBANUL

Sănătate, căpitane!...

GANEA

Niciodată n-oi uita

Slujbulița cea frumoasă ce-o mi-i face dumneata,

Și-ți făgăduiesc pe cinste că dacă din întâmplare

Vei fi prins de cărmuire, te scap eu din supărare:

Sunt cumnat cu părcălabul, iar vornicii amândoi

Mi-s cam rude de departe...

RĂZVAN

Ciocoii sunt tot ciocoi!

(Către Răzașul, care vrea să plece cu ceilalți.)

Răzașule! mai așteaptă...

RĂZAȘUL

Poruncește!

RĂZVAN

(luându-l deoparte)

Cată bine.

De-i pricepe că miroasă...

RĂZAȘUL

A trădare? Las' pe mine!

RĂZVAN

Dar nu v-atingeți de Vidra... E femeie.

RĂZAȘUL

Chiar să vrei,

Răzașul nu se pogoară la bătaie cu femeii!

(Ganea, Ciobanul și haiducii ies.)

RĂZVAN

Femeie! Precum pojarul se naște dintr-o
scânteie,

Așa m-aprinde pe mine ciudata vorbă:
femeie!...

Femeie! De când pe dânsa o făcuse
Dumnezeu,

El nu mai face nimica, fermecat de lucrul său,
Și privind cu mulțumire la lumea cea
zâmbitoare,

Zice: eu sunt rădăcină, dar femeia este
floare!...

Femeie!... Și totuși, omul, de lăcomie târât,

Iubește nu pe femeie, ci auru-i cântărit!...
Pentru dânsul e femeie moșia cea măsurată,
O sculă prețeluită sau o pungă numărată!...
(Se aude afară glas strigând: „Răzvan!

Răzvan!!“)

Mă cheamă?... Cine să fie?...

TĂNASE

(arătându-se dintr-o parte)

A! Iată că te-am găsit!

RĂZVAN

Stăi! Tu ești... Mi-aduc aminte... Ești acel
nenorocit

Carele la Iași pe poduri oboseai strigând
„jupâne“,

Pân' să capeți o lescaie sau o fărâmbă de
pâine!...

Te cunosc, deși de-atuncea trecut-a un veac
întreg:

Trei ani cumpliți de robie...

TĂNASE

Robie? Nu te-nțeleg!

Te știam slobod, băiete; sprinten ca o
rândunică;

Bătându-ți joc de necazuri... Zău! nu mai
pricep nimică...

RĂZVAN

Da! O robie de spaimă, cum numai duhul cel rău,

De-ar putea să biruiască, ar robi pe Dumnezeu!

Fost-am șerb, fost-am în lanțuri, ș-acum inima-mi suspină

Întâlnindu-te pe tine, căci tu, tu ai fost pricină!...

TĂNASE

Eu?

RĂZVAN

Tu, moșule! Tu singur! Asta-n veci eu n-oi uita...

Ș-apoi iată-mă-s în codru, haiducind din vina ta;

Și mâini, de-mi va fi ursita să mor pe spânzurătoare,

Ți-o voi datora tot ție...

TĂNASE

(făcând semnul crucii)

Poznă!... Nu glumești tu oare?...

Să știu c-așa-i adevărul, o clipă n-aș zăbovi,
Dându-ți pieptul meu drept țință, să te poftesc a lovi...

RĂZVAN

Tu! da, tu ești o unealtă a puterii fără nume,

Care țese nevăzută toate lucrurile-n lume,
Astfel c-ades muritorul, bun ca blândul
mielușel,

Face rele peste rele, fără s-o știe singur el!...

TÂNASE

Dar ce spui?...

RĂZVAN

Ți-aduci aminte nenorocita de pungă,
Din care luași un galbăn, zicându-mi c-o să-ți
ajungă,

Că sunt mulți sărmani în țară, că nu-ți place
de prisos,

Pe când se zbuciumă frații, simțind cuțitul la
os?...

Moșule! Făcând aceasta, puteai să prevezi tu
oare

C-o să mă cufunzi pe mine în robia-
ngrozitoare?...

Ei bine! căzut în fiare pentr-un galbăn ce-a
lipsit,

De primeai tu punga-întreagă, eu scăpam
nepedepsit!...

Ha, ha, ha! Ş-apoi mai strige căpăţânile-
nțelepte

C-omul știe tot ce face, știe tot ce-o să-l
aștepte,

Uitând c-un flutur de seară, ce trece repede-n
zbor,

Este-n stare să răstoarne toată prevederea
lor!...

O faptă cât de frumoasă, ca o floare cu
otravă,

Tăinuiește câteodată pieirea cea mai
grozavă!...

În sfârșit, tu ești pricină!...

TĂNASE

Dar de ce, copilul meu,

Să nu mă vestești în clipă, lăsându-mă-n locul
tău

Însuși eu să-ncarc robia pe căruntețele mele,
Și scăpându-te pe tine, să port lanțuri cât de
grele?...

Un ȝigan ce miluiește pe-un neputincios
bătrân,

Zică tot ce-i place lumea, este chiar ca ȝ-un
român...

RĂZVAN

Haide! Ce-a fost se trecuse... Spune-mi
acuma, iubite,

De ce-ȝi târăști tu la codru oasele cele-
nvechite?

Cum de ȝi-ai lăsat copiii?

TĂNASE

Ba copiii m-au lăsat.

RĂZVAN

Te-au lăsat? Nu-mi vine a crede!...

TĂNASE

Săracii au răposat.

În țara noastră cea mare și bogată, măi
băiete,

Sunt români ce pier de foame! Sunt români
ce mor de sete!...

Astfel în toată Moldova, păcătosului Tănas
Nici un sprijin, nici un razăm, nici un scut n-a
mai rămas,

Decât numai să-și însemne pieptul cu cea
sfântă cruce

Și zicându-și „Doamne-ajută!“m calea
codrului s-apuce;

Căci de-o bucată de vreme, cerșitorind pe
meidan,

Auzeam mereu tot vorbe de căpitanul
Răzvan...

RĂZVAN

Cum? La Iași?...

TĂNASE

La Iași, băiete, se vorbește despre tine
Felurite verzi și uscate, câte nici în cap nu-ți

vine!

Unii te laudă foarte, ca pe-un strălucit viteaz;

Alții, adică boierii, te sfășie cu năcaz;

Iar ȕiganii tăi... iertare! O să-mi pui lacăt la limbă,

C-alta orice i-aș mai face, degeaba! tot nu se schimbă!...

RĂZVAN

Zi, moșule! Zi-nainte... Eu nu mă supăr de loc.

TĂNASE

Ei bine, ȕiganii zbiară că tu ești al lor proroc:

Tu o să-i scoți din cătușe, tu o să-i speli din păcate,

În tine-i toată nădejdea, fără tine nu-i dreptate;

O nebună de ȕigancă le-a spus c-a visat prin somn

Că tu o s-ajungi odată nu numai jude, ci domn!...

RĂZVAN

Ciudat!

TĂNASE

O blestemăție! Auzi cine să domnească!

Însuși dracul nu croiește minciună mai ȕigănească.

Dar nu-i vorba de țigancă... Apoi precum îți spusei,

Rămâind singur în lume, fără copilașii mei,
Fără milă și-ndurare, fără căpătâi și vatră,
Mai rău decât chiar țiganii ce colindează cu sațră,

M-am pus pe gânduri, băiete; gânditu-m-am, răzgândit,

Ș-acum iată-mă-s aicea, bucuros că te-am găsit...

M-am bătut cu multe litfe, care de care mai rele,

Ba leși, ba păgâni, ba unguri, ba frânci de-ai lui Despot.

Și ce-am învățat atuncea n-am uitat încă de tot...

Mă vezi prăpădit, dar altfel această mână secată

Tot ar mai putea trimite dușmanului o săgeată...

Decât să mor în orașe de cruzimea celor răi,
Mai bine voi în pădure prin mine să piară ei!...

O ființă cât de slabă sporește când își răzbună.

Încearcă-mă și pe mine... Sunt haiduc și pace

bună!

RĂZVAN

Aşa te vreau, moş Tănase! Ş-o să vezi peste
puţin

C-oraşu-i o lighioană şi numai codru-i
creştin...

În oraş totu-i robie; cel mai mic şi cel mai
mare,

Toţi ca unul poartă lanţuri, toţi ca unul gem
în fiare;

Fiecare slugăreşte, şi nici unul nu-i stăpân;
Însuşi domnul cu ruşine pleacă fruntea la
păgân!...

Pe când aicea stejarul lângă buruiană creşte,
Dar fie cât de puternic, el pe dânsa n-o
robeşte;

Iar sălbatecele fiare, ce flămânde rătăcesc,
Omoară sărmana jertfă pe care mi-o
nemeresc,

Dar n-o-njugă cu năpaste, ca fiara cea
omenească,

Care prada-i n-o ucide şi n-o iartă să
trăiască!...

În oraş totul se-ngroapă şi putrezeşte de viu
În locuinţa-i îngustă şi rece ca un sicriu,
Unde suflarea se curmă, unde văzduhul

lipsește,

Unde cărămidă, lespezi, lut și piatră te-
nvălește;

Pe când aicea verdeața ne ține loc de păreți,
Ne-acopere numai frunza și numai cerul
măreț,

Iar jos s-așterne covorul, văpsit cu mii de
văpsele,

Ce singură firea-l țese din ierburi și
floricele!...

Lumea totuși de departe ne numește cu fiori
Ucigași, împușcă-n-lună, hoți, tâlhari,
omorâtori...

O, nu, moșule! Nu crede! Așa fost-a totdeauna
Că de cel gonit se leagă clevetirea și
minciuna,

Precum mușchiul se lățește pe-un copaci pe
care-l tai,

Și nu-l lasă pân' ce viermii nu-l prefac în
putregai!

Săracul țăran ce-și pierde vitișoarele sau
plugul,

Robul osândit ce fuge, blăstemând biciul și
jugul,

Toți cei slabi, izbiți de soartă, de nevoi
înconjurați,

Află-n codru mângâiere și ne dau nume de frați.

Când privești Moldova-ntreagă părăsită-n jaf și-n silă,

Pe cei buni în neputință, pe cei răi fără de milă,

Veneticul și păgânul, cel de neam și cel bogat,

Numai ei având dreptate și la vodă și la sfat,
Căciuliți de toată lumea, fără grijă de nimică...

O! atunce-ți pare bine când deodată se ridică
Spaima de haiduci în țară, născuți din al țării chin,

Precum o durere crudă naște-n piept câte-un suspin!

TĂNASE

Urmează, frate Răzvane! Mai vorbește! Mai vorbește!...

Focul cuvintelor tale m-alină, mă răcorește!
Sunt vorbe de sus, băiete, iar nu de-un om pământean...

O, Doamne! Să iasă tocmai dintr-o gură de țigan!...

VULPOI

(de departe)

Căpitane! Căpitane!

RĂZVAN

Ce veste?

VULPOI

(târând după dânsul pe Zbierea)

O caracudă!

Am pescuit-o acuma pe-uscat fără multă
trudă...

RĂZVAN

Sbiera? În mâinile mele?

SBIEREA

Chiar Răzvan!... Vai!... Sunt topit!...

TĂNASE

Te cunosc și eu prea bine!

SBIEREA

(căzând în genunchi)

Și dumneata?... Am murit!...

Sfinte Petre!... Sfântă Ana!... Mucenice
Spiridoane!...

Scăpați-mă de pieire!... O să vă dau trei
icoane,

Tot d-aramă poleită cu aur... sau cu argint!...

VULPOI

Drace! Nu știam eu singur c-am pus mâna
chiar pe-un sfânt!

L-am găsit în drum la stânga, într-o căruță

stricată;

De gras ce-l vezi, de departe mi se păru că-i o roată;

Dar fiindcă vrea să fugă, îi dădui un bobârnac,

Și simții atunci de-aproape că-n roată-i ascuns un sac.

Deci acuma, căpitane, poți să-i dai răvaș la dracul,

Că tot ce-a fost bun într-însul nu mai este: iată sacul!...

SBIEREA

(frângându-și mâinile)

Taleri trei mii patru sute cincizeci și șapte ș-un ort!...

Sunt pierdut!... Preasfântă troiță! Maică Precistă!... Sunt mort!...

TĂNASE

Dați-mi cinevași o armă, căci poftesc cu pofta mare

Să-i număr, tot unul-unul, vro zece mii pe spinare!

RĂZVAN

Eu țigan, și iată cine se laudă că-i român...

Fraților! Priviți-l bine: eu sunt rob, dânsu-i stăpân!...

TOȚI

Stăpân?...

RĂZVAN

Boierule, scoală!... Nu-i frumos și nu-i cu cale
Să-ngenunchezi dinaintea unui rob al
dumitale.

Jupânului, ce-i cu dreptul d-a ședea chiar în
divan,

Nu se cade să se plece de frica unui țigan...

Scoală dar ca ș-altă dată, scuiă-mă și
pălmuieste,

Că vodă nu-ți cere sama, și pravila nu te-
oprește!

Scoală dar ca ș-altă dată, și pune pe-argații
tăi

Ca să-mi dea și dâșii palme, ca să mă scuie
și ei!

Țara-ntreagă nu-i a voastră?... Codru sau
oraș, ce-ți pasă?

Oricând ș-oriunde, jupâne, sunteți tot la voi
acasă!...

(Sosesc Vidra, Ganea, Răzașul și ceilalți hoți.)

RĂZAȘUL

Căpitane! Îți aducem pe nepoata lui Moțoc,
E cam cu nărav ciocoaica: n-o auzi vorbind
de loc...

VULPOI

Bre! Ce de mai boierime! Doi jupâni ș-o
jupâneasă!

HOTUL I

Parcă-i la Curtea domnească!

HOTUL II

O adunare aleasă!

RĂZAȘUL

(privind la Sbierea)

Haida-de! Dar ăsta cine-i?... De când maica
m-a făcut,

N-am întâlnit niciodată om mai pocit și mai
slut!

HOTUL I

O gadină!

HOTUL II

O șopârlă!

HOTUL III

O năpârcă-nveninată.

RĂZVAN

Tăcere? Să fiți cu toții martori la o judecată.

Ăst boier, pe care-acuma îl vedeți
îngenuncheat

Și care la Iași se plimbă mândru ca un
împărat...

SBIEREA

Nu, nu, nu...

VULPOI

Taci, caracudă!

RĂZVAN

Ăst boier prin răutate

Întrece gadini, șopârle și năpârci înveninate...

Ca painjenul ce țese pe furiș vicleanu-i ciur,

Și-l întinde, și-l anină, și-l acață pe-mprejur,

Și drept din mijloc pândește, pironit în

neclintire,

Așteptând să-i intre gâza în capcana-i cea
subțire,

Apoi lacom se repede, bucuros c-a înșelat,

Ș-o tot rumpe, ș-o tot vâă în stomahu-i

desfundat,

Și iar își cârpește ciurul, și iar la pândă s-
așează,

Și iar ochește-n tăcere, nouă pradă să-i mai
cază...

Astfel și boierul ăsta e painjenul sătul,

Gata să-și mai dreagă cursa, tot strigând că
nu-i destul!

SBIEREA

Nu, nu...

VULPOI

Taci, că te ia naiba!

HOTUL I

Nici iadul n-o să-l primească!

RĂZVAN

Însă din jertfele sale, nu-i alta ca să-l urască
Cu furie mai cumplită, cu foc mai înverșunat,
De cum Răzvan îl urăște, setos de-a fi

răzbunat!

Pentr-un galben, ce pe drumuri l-am găsit pe
neașteptate,

El, cu pravila-i în mână și pe buză-i cu
dreptate,

Mă ia rob... rob pentr-un galben și mă face
nevăzut

Într-un beci, de mucezeală în mocirlă
prefăcut,

Unde mă legăse-n zgardă, ca pe-un câine-n
bătătură...

Îl urăsc cu cea mai cruntă și nepovestită
ură!...

(Vidra face o mișcare de groază.)

TĂNASE

Răzbunare! Răzbunare!

HOTII

Furcă!

RĂZVAN

Da! voiesc și eu

Să-mi răzbun; dar moartea-n furcă i-ar fi prea puțin...

SBIEREA

(căzând jos)

Valeu!

RĂZVAN

Cruce, țeapă, glonț, săgeată... Nu-i destulă răzbunare!

Vreau o altfel de pedeapsă: o pedeapsă și mai mare...

RĂZAȘUL

Căpitane! Ian sfârșește! Că decât să mai aștept,

Mai bine-acum dintr-o dată să-i înfig măciuca-n piept!

RĂZVAN

Măi Vulpoiule, ridică-l!...

SBIEREA

(când îl scoală Vulpoi)

Vai mie!... Răzvane frate!...

Mă jur c-am lăsat acasă catastișe nencheiate...

Iartă-mă!... Tocmai pe tocmai!... Fost-ai rob, te iert și eu...

De vrei, îți voi da ș-un zapis... Martor mi-este

Dumnezeu!...

RĂZVAN

Vulpoiule, du-l din codru! Scoate-mi-l până la
răspânte,

Arată-i drumul cel mare și zi-i aceste cuvinte:

Iată dreapta, iată stânga, iată jos și iată sus;

Alege la deal, la vale, la răsărit, la apus;

Răzvan te-avusese-n palmă, și numai c-un
semn de mână

Ar fi putut să te facă praf, publere și țărână...

Totuși, uite! Nu-ți lipsește nici un fir din perii
tăi...

Să trăiască codrul verde!... Pleacă slobod
unde vrei...

(Vidra e foarte mișcată.)

TĂNASE

Cum? îl ierți? Îl lași să scape?...

RĂZAȘUL

Căpitane! Mi se pare

Că tu-ți cam petreci cu glume și-ai uitat de
răzbunare!

RĂZVAN

Răzbunarea cea mai crudă este când
dușmanul tău

E silit a recunoaște că ești bun și dânsu-i
rău!...

RĂZAȘUL

Astea nu se trec la mine! Doară nu-s o fată mare,

Ca să cred că răzbunarea nu-i decât o sărutare!...

Noi l-am prins, al nostru-i dară, al codrului, nu-i al tău!

Nu-l iert eu, bată-l să-l bată!...

VULPOI

Și nici eu nu-l iert!

HOTUL I

Nici eu!

HOTUL II

Bagă sama, căpitane! Noi nu te-am ales pe tine,

Ca să te pupi cu boierii și să ne dai de rușine!

O VOCE

Țiganul se prea gurguță!

ALTĂ VOCE

Se cunoaște că-i țigan!

MAI MULTE VOCI

Țigan! Chiar țigan!...

RĂZVAN

Țiganul nu mai este căpitan!

(Scoate din brâu o bardă poleită.)

Când voi m-ați pus peste codru, dându-mi în

mână securea,

Juratu-mi-ați să m-asculte lunca, drumul și
pădurea.

Iată barda ce-a pătat-o jurământul cel
viclean;

Dați-o unui alt mai vrednic, care nu va fi
țigan!

Puneți dintre voi pe-acela care-i meșter să vă-
nvețe

A năvăli-n slăbiciune, a vă izbi-n bătrânețe,
Sau pe-o singură furnică să dați iurăș câte
doi!

Așa căpitan vă trebui, dar Răzvan nu-i pentru
voi!

(Aruncă barda și voiește a ieși.)

RĂZAȘUL

Haide, haide, căpitane! Te iuțești peste
măsură!

Nu te pierdem noi pe tine pentru astă
pocitură!

(Privește încruntat la Sbierea, rădică de jos
securea și o dă lui Răzvan.)

Iată barda, ia-ți-o iarăși, fă ce-ți place, fă cum
știi...

Dar eu, unul... of, măicuță!... l-aș tăia fășii-
fășii!

VULPOI

Să trăiască căpitanul!

TOTI

Căpitanul să trăiască!

TĂNASE

Da, da! Și de țigănie să nu se mai
pomenească!

RĂZVAN

(către Sbierea)

Stăpâne, acumă pleacă!...

SBIEREA

Să plec?... Cum?... Adevărat!...

O, ce om! Ce piatră scumpă! Ce suflet de
matostat!...

Dar fiindcă scapi de moarte pe-un creștin
foarte cucernic,

O să te blagoslovească Dumnezeu
atotputernic!...

RĂZVAN

Fugi, boierule, de-aice!... Fă-mi și tu pe placul
meu!...

Mi-e scârbă s-aud din gură-ți numele lui
Dumnezeu!

VULPOI

(împingând pe Sbierea)

Mișcă! Mișcă, caracudă!

SBIEREA

Ba nu... Mă rog! Fără pripă!...

Mai avem o socoteală... Numai un cuvânt... O clipă!...

Dați-mi sacul meu!... Răzvane!... Nu mă sărăci de tot...

Taleri trei mii patru sute cincizeci și șapte ș-un zlot!

(Iese ghiontit de Vulpoi.)

VIDRA

(Înaintând și întinzând mâna către Răzvan)

Aș fi mândră, căpitane, ca să strâng o mână, care

Nu voiește să-și răzbune decât numai prin iertare!...

RĂZVAN

Mâna mea?... Această mână, dezmiardată de cuțit,

Arsă de foc și de vânturi, bătută neconținut,
Spălată de ploi și grindini, aspră și neagră din fire,

Cuteza-va ea să-atingă mâna-ți albă și subțire?...

VIDRA

De când oamenii din codru răpitu-m-au după drum,

N-am oftat, n-am zis o vorbă, fost-am mută
pân-acum,

Oprind lacrima pe geană și-necând în piept
suspine,

Ca să nu pogor pe Vidra pân' la ei și pân' la
tine...

Dar nu-i pasăre pe lume să nu cânte mai cu
dor,

Când ziua-i plină de soare și cerul e fără nor;
Nu-i femeie să nu-și simță inima-i în
tulburare,

Când s-așterne dinainte-i luminând o faptă
mare!...

Rob, ȝigan, haiduc, de-oriunde soartea să te fi
adus,

Un suflet c-al dumitale își va face loc în sus!
(Răzvan rămâne ațintit.)

TĂNASE

Aferim! Ce mai muiere! De-ar fi mulți boieri
ca tine...

GANEA

Ce fac, dragă jupâneasă? Cine-ar crede!... E
rușine!

Nepoata marelui vornic și fiica unui spătar,
Dumneata să stai la vorbă... ce-njosire!... c-un
tâlhar!...

RĂZAȘUL

Căpitane! Căpitane!... Fă-ți cu mine o
pomană:

Dă-mi voie măcar dintr-însul să-ți fierb de
prânz o tocană!

HOTȚII

Da, da! Să-l tăiem îndată!...

RĂZAȘUL

Să-l bucățim mărunțel,
Ca să nu se mai cunoască de-a fost boier sau
vițel!...

RĂZVAN

(ieșind din gândire)

Cum? De ce-i așa urgie?... Lăsați-l în bună
pace!...

El nu v-a făcut nimica...

RĂZAȘUL

Nu cumva! Iată ce-mi place!

Doar n-ai fost surd, căpitane!... Nu-l mai
apăra-n zadar!...

Nu l-ai auzit tu singur că te numește tâlhar?...

RĂZVAN

Eu tâlhar?... Dar cine-a zis-o?... Răzvan nu
putea s-auză,

Căci simțirea-i se pierduse, rătăcindu-se pe-o
buză

Din care sorbea cu-ncetul cuvinte ce-mi par
mereu

Că tot încă sună, sună și răsună-n jurul meu!
O, tu, femeie măreață! tu un înger! tu o zână!
Tu, ivire minunată ce-mi răasai ca o lumină!
Să te mai auz o dată că locul meu este sus...
Așa c-ai spus-o? Mai spune-mi! Mai spune-mi
încă!...

VIDRA

(cu sfială)

Am spus...

RĂZVAN

Ai spus!... Eu credeam că-n lume nu va fi nici
o ființă

Ca să-și cufunde privirea sub gunoi de
umilință,

Pân' la omul care-n viața-i n-a gustat de
nicăiri

Decât dispreț și nemilă, batjocură și loviri!...
Dar știi tu oare puterea ce-o au cuvintele tale,
Luminându-mă cu raza străcurată jos în vale,
Unde de-ale nopții umbre, sub un văl
întunecos,

Ascundeau în adormire tot ce-i bun, tot ce-i
frumos?...

Tu mi-ai dat o lume nouă, mi-ai deschis o

nouă cale!

C-un cuvânt, c-o vorbă numai, cu suflarea
gurii tale,

Ca domnul Hristos pe Lazăr tu din moarte m-
ai sculat!...

Ce putere! Ce minune!...

RĂZAȘUL

Căpitanu-i fermecat!

RĂZVAN

Dar tu stai și taci acuma?... Îți pare rău
dumitale

C-ai picurat o nădejde peste un noian de jale?

Poate-ți mai aduci aminte cine ești?... Ei bine,
dar,

Nici eu n-o să uit atuncea că Răzvan e un
tâlhar!

(Cătră Ganea.)

Sunt tâlhar!... Așa-i, jupâne?... Ei, da! Sunt
tâlhar! Firește!...

Am înțeles cum mă cheamă, și-o să mă port
tâlhărește...

(Aruncând jos o pungă.)

Na, boierule! Ia-ți punga!...

GANEA

Ba nu! Ia-ți-o dumneata...

Îți mai datoresc trei sute... Crede-mă că n-oi

uita...

Ciobanul o să-ți aducă.

RĂZVAN

Nu-mi pasă de datorie!

Iată banii tăi, jupâne! Dă-mi o altfel de
simbrie!...

Numai cântecul deschide cugetul haiducului!

P-un deal, p-un colnic,

Mergea un voinic,

Voinicul voinicilor

În țara piticilor:

Cu fața voinică

Ș-o inimă mică!

Lângă el mergea,

Și la el privea, Și mereu ofta,

Poate că-l iubea,

O copilă dalbă

Cu galbeni în salbă

O dulce fetiță

Cu flori în cosiță,

Cu rai în guriță!

Amândoi mergea,

Și mergând grăia,

Și grăind zâmbea,

Când iată

Deodată

Pe drum mi s-arată,
Stând în calea lor,
Vatavul haiducilor,
Căpitanul hoților,
Groaza veneticilor!

Și cum mi s-arată,
Privește la fată,
O vede și iată:

I se face milă
De biata copilă!

Și zice apoi
Cătră cel ciocoi,
Cătră cel voinic,
Voinic de nimic:

Calea e a ta,
Mândra e a mea,
Și de nu mi-o dai,
Hai la luptă, hai!...

(Vidra își pune mâna pe frunte.)

TĂNASE

Uf, uf, ce inimă mare! Păcat, zău, că nu-i
creștin!...

GANEA

Eu nu-nțeleg, căpitane... Ce vrei? Ți-oi plăti
deplin...

RĂZAȘUL

Nu-nțelegi ce este lupta?

GANEA

Lupta?

RĂZAȘUL

Lupta voinicească:

Unul pe-altul să-mi apuce, ș-apoi să mi se trântască!

GANEA

Dar căpitanu-i mai tare... mai umăros... mai cu piept...

Lesne poate să mă bată... nu se cade... n-ar fi drept.

RĂZVAN

A! jupânului, pesemne, îi place lupta nemțește?

Dați-i săbii dumisale; să-și aleagă ce poftește!...

Pentru mine-i chiar totuna: ne vom bate cum va vrea;

De-oi muri nu-i mare treabă, iar de nu, Vidra-i a mea!

(Scoate paloșul, pe când Răzașul dă pe al său lui Ganea.)

Apucă spata, jupâne!...

GANEA

(scoțând paloșul)

Din dragoste!

CIOBANUL

Patru sate!

RĂZVAN

(năvălind)

Apără-te!...

VIDRA

(descoperindu-și fața și punându-se între
amândoi)

Nu, Răzvane!... N-ai cu cine!... Nu te bate!...

CÂNTUL III - NEPOATA LUI MOȚOC

„Să nu te blăsteme cineva: s-ajungi slugă la
cai albi și stăpân femeie s-aibi!“

Anton Pann

FETELE :

RĂZVAN, ostaș leșesc

VIDRA, iubita lui

RĂZAȘUL, tovarășii lui

VULPOI, tovarășii lui

SBIEREA, prins în război

HATMANUL

MINSKI

PIOTROWSKI

ISCOADA MUSCĂLEASCĂ

OSTAȘUL I

OSTAȘUL II

OSTAȘUL III

CĂPITANI ȘI OSTAȘI LEȘEȘTI

O tabără leșească la marginile țării
muscălești: corturi, tunuri, arme...

(Trei ostași, din cari I și II duc pe cel al
treilea, greu rănit.)

OSTAȘUL I

Mulți musculi ucis-ai oare?

OSTAȘUL II

Cu sabie?

OSTAȘUL I

Cu ce vrei!

OSTAȘUL II

Cu sulița două sute și cu paloșul vro trei!

Opt sau nouă-zece sute... Poate și mai mult!...

OSTAȘUL I

Desigur!

OSTAȘUL II

Dar tu?

OSTAȘUL I

N-am ucis nici unul. Nu-mi place. N-am vrut
eu singur!...

Rănit-am însă vro mie... Tu mă știi că-s cam
voinic:

Tot răni de cele mai grele, de la cap pân' la
buric...

OSTAȘUL II

Vezi, așa suntem noi, leșii!

OSTAȘUL I

Trăiască Țara Leșească!

Muscalul, de-ar fi cu dracul, tot nu-i chip s-o biruiască!...

OSTAȘUL III

Of!... Eu mă sfârșesc cu zile... și voi, ca niște nebuni,

Când nu tremurați în tufe, vă desfățați în minciuni!...

Ah! duceți-mă la doftor: încai moartea să mă scape...

(Câteșitrei ies la dreapta, pe când la stânga se arată Minski și Piotrowski.)

MINSKI

Uite, mări! Inima-n mine plesnește, gata să crape!...

Sângele mi se ridică și se suie în obraz

De ciudă, de-ntărâtare, de durere, de necaz!

Cum ți se pare, iubite? într-o tabără crăiască,

Tocmai în mijlocul nostru și-n țara noastră leșească,

Un străin, o venitură, un om fără căpătâi,

Un nătărău din Moldova să fie tot cel dintâi?

Pe când eu zac la o parte, lăsat fără nici o treabă,

Uitat ca o jucărie, ca un copil, ca o babă!

PIOTROWSKI

Ce vrei! Ut verum dicamus , mărturisește și
tu

C-acest vir valachus este strenuissimus... Ca
să vorbim drept

MINSKI

Ba nu!

Eu nu recunosc aceasta! Nu se cheamă vitejie
A nu se teme de moarte numai din
obraznicie!

Un nu știu cine ca dânsul, un mojić
necunoscut,

Nu-i este iertat a face lucrurile ce-a făcut!
Să cuteze el s-apuce steagul muscălesc cel
mare...

Aceasta m-aruncă-n friguri, în furie, în
turbare!...

Să pătrună chiar în cortul voievodului
rusesc...

O! aceasta-i grozăvie! Sunt gata să-
nnebunesc!

Spune singur tu, fârtate, dacă nu era mai bine
Niște astfel de izbânde să se fi făcut de tine?
Sau de-un altul orișicare... iar de mine mai
ales!...

Spune, spune tu!...

PIOTROWSKI

Firește! Non est in dubio res.

Însă, carissim' amice , așa va fi totdeauna

Că virtus nu-i alta-n lume decât prospera
fortuna

.

Răzvan e felix ad casunt ! Totu-i merge
găitan!

E noroc. Venti faventes!

MINSKI

Tot Răzvan! Răzvan! Răzvan!

Tabăra leșească-ntreagă mi-l înalță și-l ridică,
Iar despre noi nu s-aude, nu se vorbește
nimică!... Nu-i nici o îndoială

Dreptu-i oare, ca-ntr-o țară, în care eu sunt
născut,

Un venetic fără nume să fie mai cunoscut?!...

Zici că-i noroc?... Nu-i aceasta!... Nici noroc,
nici vitejie!

Este altceva, iubite, și-o să ți-o spun numai
ție...

Eu sunt sigur ș-aș fi gata chiar să jur c-acest
Răzvan

E frate...

PIOTROWSKI

Frate cu cine?

MINSKI

Cu...

PIOTROWSKI

Dic quaeso

!

MINSKI

Cu Satan!

PIOTROWSKI

Ce spui, Domine mi Deus! ... Dar de-unde s-o
știi aceasta?...

MINSKI

O vei ști și tu ca mine... Spune-mi, văzut-ai
nevasta

Îmbrăcată bărbătește, haine negre, chip
bălan,

Care întovărășește ne-ncetat pe-acest Răzvan?
Spune, te rog

PIOTROWSKI

Am văzut-o... E frumoasă! Virgo facie
concina,

Perdecora, pervenusta...

MINSKI

Ha, ha, ha! Asta-i pricina!

Răzvan zice că-i e soră, dar eu pot să-ți
dovedesc

C-acea muiere-i chiar dracul, numai botu-i

femeiesc!

Dânsa-i o fermecătoare ce cu farmecele sale
Are puterea pe-oricine să-ntunece, să-l înșale,
Să-i ia văzul, să-l orbească, să facă noaptea-n
amiaz,

Încât s-o crezi că-i frumoasă și pe Răzvan că-i
viteaz!...

PIOTROWSKI

Ce-i drept, Sanctissimus Thomas, in Summa
Theologiae,

Firmat asemenea fapte, iar Petrus Hispanus
scrie

Cum că foemina și dracul sunt affines
oarecum:

Dracul e foc, iar femeia iese dintr-însul ca
fum...

MINSKI

Crede-mă c-acea muiere, orice-i spune, orice-i
zice,

Orice-i vrea, e însuși dracul... Fecioară cu
chip plăcut, minunată, foarte frumoasă

PIOTROWSKI

Taci, că, iată, vin aice

Alii duo Valachi , ce-i tot văd mai-mai de-un
an

Conjunctissime vivendo nedespărțiți de

Răzvan...

MINSKI

(privind în partea de unde vin Răzașul și
Vulpoi)

Piha! Ce făpturi ciudate! Ce ființi nesuferite!
Ce mișcări respingătoare! Ce obrazuri
necioplite!

Eu unul îți spui atâta că de-oi fi vrodată crai
Lucrul este cu puțință - ei bine, de trei ori vai
Ce legi aspre n-aș mai face, ca să dau peste
hotară

Și să gonesc într-o clipă toți moldovenii
afară!

Însă toți! Toți pân' la unul! Nici un om! Nici
un picior!

Numai pe Răzvan, el singur, l-aș lăsa... ca să-l
omor!

RĂZAȘUL

(cântând de departe)

Vom îmblăți la săcară

Până-n mândra primăvară

Ș-om ieși la codru iară,

În capătul șesului,

La marginea drumului,

În calea armeanului!

MINSKI

(dulce)

Să trăiți, voinici! Ceilalți doi valahi

VULPOI

Prea bine; mulțumim.

RĂZAȘUL

Și sănătate,

Căci în lume sănătatea e mai bună decât
toate!

MINSKI

Mă prea bucură-ntâlnirea... Doream să vă văz
de mult...

Eram să vă-ntreb un lucru...

RĂZAȘUL

De nu-i fi lung, eu te-ascult,

Fiindcă noi, moldovenii, știm așa că vorba
lungă

E nebunie de creieri și sărăcie de pungă.

MINSKI

Aș dori s-aflu... Pe cinste, Răzvan al vostru
mi-i drag,

Și... vorbind c-un oarecine... făcut-am un
rămășag...

Ca să nu-l pierd... mă pricepeți... vreau să
zic... îmi trebui mie...

În sfârșit, ce fel de slujbă sau ce fel de boierie
Va fi avut în Moldova viteazul cel strălucit,

Ostaşul cel mai de frunte, bărbatul cel mai vestit,

Podoaba taberei noastre, un luceafăr, o minune!...

VULPOI

Drace! vrei numai atâta?...

RĂZAŞUL

Taci, Vulpoiule; nu-i spune...

VULPOI

(zâmbind)

Ba să-i spui! De ce să piarză săracul un rămăşag?

Mai vârtos când ştiu acuma că Răzvan îi este drag!...

Învaţă dar de la mine că slujba ce-o avusese

În ţara Moldovei este dintre cele mai alese;

O treaptă atât de naltă, încât era mititel

Boierul cel mai puternic când se punea lângă el...

PIOTROWSKI

Admirandum!

MINSKI

Dar ce slujbă? Cum se cheamă?

RĂZAŞUL

Măi, ți-ajungă!

Că ne-am înţeles odată de-a nu face vorbă

lungă...

Sunt cam iute. Bagă sama!...

VULPOI

Las', Răzașule!... Eu vreau

La toate câte dorește să-i pot răspunde pe
șleau.

Că doar nu ne cercetează cu vrun scop de
răutate,

Mai cu samă când iubește pe Răzvan ca și pe-
un frate... Este de admirat

Așadar, mă-ntrebi ce slujbă? Cum se
cheamă?... Fel de fel!

Unii căpitan îi zice, alții-i zice vătășel...

Dar treapta-i mult mai de frunte, prin putere
și simbrie,

De cum pe la voi aice este chiar o
hătmănie!...

PIOTROWSKI

Capitaneus pedestris

?

VULPOI

Ba și călare ades:

Pedestrima la strâmtoare și călărime la șes...

În codru se pedestrește, pe câmp încalecă
iară:

Astfel este rânduiala oștilor la noi în țară...

MINSKI

Dar avea moșii?

VULPOI

Ha, drace! La asta eu nu m-am gândit!...

(După o tăcere.)

Cât poate da o moșie, Răzvan capătă-nzecit...

Adecă cevași ca dijmă, în bani, în grâne și-n vite,

Ce trebuia la poruncă să-i dea toți pe negândite...

PIOTROWSKI

Și-ți fi avut multe pugnăs, videlicet bătălii?
Comandant de infanterie?

Lupte, adică

VULPOI

O! se-ntâmplă câteodată și-ntr-o zi două sau trii,

Cât ținea vremea de vară, căci în urmă, la iernatec,

Ne hodineam cum fac turcii: obicei
îndemânatec!

MINSKI

Dar spune-mi, acea femeie...

RĂZAȘUL

(cu furie)

La dracu! La nouă draci!

La nouă sute!...

MINSKI

Ce-ți trebui? Ce vrei, voinice?...

RĂZAȘUL

Să taci!

Bată-te mama-pădurii! Te mai legi și de
muiere?

MINSKI

Ba nu; doream să știu numai...

RĂZAȘUL

Zău, mai bine fă-mi plăcere,

Ori ne lasă tu aice, sau noi te lăsăm aici!...

MINSKI

(către Piotrowski)

Haidem, tovarășe!

PIOTROWSKI

Ergo

...

MINSKI

Să fiți sănătoși, voinici!

(Iese cu Piotrowski.)

RĂZAȘUL

Bună treabă!... Pizma, ura, zavistia,
vrăjmășia,

Și nici un pai de răsplată pentru toată vitejia,
Iată câștigul cel mare, ce Răzvan l-a

dobândit!

De când părăsise țara și codrul blagoslovit!

Vai de dreptatea leșească! Vai de bunătăți
streine!

Ne-am păcălit, mări fârtate! Rău ne-am
păcălit!...

VULPOI

(gânditor)

Vezi bine!...

RĂZAȘUL

Mai înțelept moș Tănase, când zicea oftând
cu foc!

Tu fă ce-ți place, Răzvane, dar eu o să stau pe
loc;

Nu las Moldova, și pace! foamete, sete,
rușine,

Aice să sufăr toate, căci e cuibul meu!...

VULPOI

Vezi bine!... Așadar

RĂZAȘUL

Și eu, Vulpoiule dragă, trebuia verde să-i
spui,

Iar nu să caut orbește buricul pământului,
Uitându-mi de răzășie!... Poate că prin
judecată

De mai rămâneam în țară, tot o câștigam

odată.

Hrisoavele mele iată-s!

(Scoate din sân o legătură.) Aci trei urice sânt

De la Alexandru-vodă și de la Ștefan cel

Sfânt,

Pe cari le stropesc cu lacrimi, le șterg de praf
cu suspine,

Și le știu pe dinafară, făr' să fi citit!

VULPOI

Vezi bine!...

RĂZAȘUL

(sărută și apoi ascunde legătura)

Îi ziceam eu: Măi Răzvane, nu pleca! nu fi
nebun!

Decât orice trai în lume, traiul codrulu-i mai
bun!...

Of! Nu vru să mă-nțeleagă!... Și tu știi a cui e
vina?

Așa-i când tace cocoșul, lăsând să cânte
găina;

Așa-i când capra-i în frunte, poruncind în loc
de țap,

Așa-i când bărbatu-i coadă; așa-i când
muierea-i cap!...

Din dobitoacele toate, numai matca la albine
N-are cusur ca stăpână... Celelalte, vai!

VULPOI

Vezi bine!

RĂZAȘUL

Dracul ne trimise-n cale pe nepoata lui
Moțoc!

Sărmanul Răzvan acuma nu-i om, ci-i un
năpârstoc,

Pe care Vidra mi-l mișcă și-l întoarce fără
preget,

Și la dreapta, și la stânga, nu cu mâna, ci c-
un deget!...

Ș-apoi eu nu dau cu gândul, oricât de mult
chibzuiesc,

De ce Vidrei nu-i plăcuse obiceiul haiducesc?

VULPOI

M-am gândit și eu l-aceasta, ș-am ajuns drept
încheiere

Să cred că Vidra-i smintită, ca orișicare
muiere,

Iar Răzvan, de-a fost odată cu o minte de
bărbat,

De când ascultă pe Vidra, și dânsul s-a
deocheat;

Căci nebunia s-acată mai rău ca un mărăcine

Și trece ca o căscare de la om la om...

RĂZAȘUL

(gânditor)

Vezi bine!

VULPOI

Este-nvederat că leahul nu face haz de
Răzvan...

Ș-apoi de-ar mai ști, o, Doamne! că nu-i
creștin, ci-i țigan...

Oho! L-ar goni departe! Ba cu dânsul și pe
ține...

Iată cum ne duce Vidra, trăgându-l de nas!

RĂZAȘUL

Vezi bine!

VULPOI

Leșii au o lege-anume: un om de neam
țigănesc

Să nu calce cu piciorul pe pământul cel
leșesc...

Alte neamuri să poftească, orișicând și
orișicine...

RĂZAȘUL

Vezi bine!

ISCOADA

(arătându-se din fund)

Creștini cucernici...

VULPOI

Ce-ți trebui?

ISCOADA

V-am văzut, de nu mă-nșel,

Umblând cu Răzvan...

RĂZAȘUL

La naiba! Nici tu nu te-mpaci cu el?

ISCOADA

Nu mă-mpac? Iartă-mă, Doamne! Eu nici nu-
nțeleg ce-i ură;

A iubi pe toți creștinii mă-nvață Sfânta
Scriptură...

Așadar, vă rog să-mi spuneți într-un chip
cuvios,

Unde poci oare să-l aflu, în numele lui
Hristos?...

(Zărind pe Răzvan, care se apropie.)

Dar ce văd! Iată chiar dânsul!... Dumneata
ești, mi se pare,

În toată creștinătatea luptătorul cel mai tare?
Ca sabia lui Arhanghel, ca toiagul lui Aron,
Praștea lui David prorocul, buzduganul lui
Samson...

RĂZVAN

Sunt Răzvan...

ISCOADA

E de nevoie, nimenea ca să n-o știe,

Să vorbim precum vorbise Moise cu Iehova...

RĂZVAN

(cătră Vulpoi și Răzașul, făcându-le semn să plece)

Fie!

RĂZAȘUL

Crede-mă c-ar fi mai bine ca și pe noi să ne lași.

Ai mulți dușmani... Chiar muscalii nu-ți sunt așa de vrăjmași

Ca leahul cel pizmătareț, care alta nu visează
Decât el să se ridice și toată lumea că cază...

RĂZVAN

N-aveți grijă! Fiți în pace!... Puteți să vă depărtați!

Brațul meu e lângă mine și sabia-i lângă braț...

VULPOI

(depărtându-se cu Răzașul)

Haidem, Răzașule dragă! Să-i spunem Vidrei aceasta:

Cine pe noi nu ne-ascultă o s-asculte pe nevasta...

RĂZVAN

Suntem singuri. Ce vrei?

ISCOADA

Jură de-a nu spune nimănui

Taina cea de mântuire ce-am venit ca să ți-o
spui.

(Răzvan face un semn de învoire.)

Nu-i așa! Eu vreau anume pe crucea prea
lăudată,

Pe cei doisprezeci apostoli și pe maica cea
curată,

Pe cele șapte biserici, pe cei patruzeci de
sfinți,

Pe soborul din Nikeia cu trei sute de părinți,
Pe-o sută cincizeci de psalmuri, pe șaptezeci
de tâlcovnici,

Pe toți fericiții pusnici și mucenici și
duhovnici

Și pe ieslele la care se-nchină cei trei crai
Să-mi juri mai întâi de toate că leșilor nu mă
dai...

RĂZVAN

Tu nu ești leah prin urmare?

ISCOADA

(făcând cruce)

Dumnezeu să mă păzească

De-a fi eretic ca leșii de lege papistășească!...

Dar dumneata, ca și mine, ești pravoslavnic
curat,

Și slujind în astă țară, faci cel mai mare

păcat,

Precum zice sfântul Pavel...

RĂZVAN

Așa! Iarăși cele sfinte?

Ce vrei? Ce cauți pe-aice? De la cine vii și de unde?

Ce faci în oastea leșească și ce-ai cu mine?...

Răspunde!...

ISCOADA

(văzând pe Vidra, care se apropiase și se pusese în fața lui)

Acest om... astă muiere... muierea nu-i tocmai om,

După cum mărturisește fericitul Chrisostom...

RĂZVAN

Taci!

ISCOADA

Femeia-i cam limbută: ea nu pricepe ce-i taina;

Vorba-i lungă ca și coada, coada-i lungă ca și haina,

Precum arată prorocul!

RĂZVAN

(apucându-l de barbă)

Zău, nu mă mai stăpânesc!

ISCOADA

Nu mă necinsti!... Sunt preot și părinte
sufletesc...

RĂZVAN

Zici că ești preot?... Dar spune-mi, popii i se
cade oare

Să-și arunce jos veșmântul, călcând rasa sub
picioare,

Și prin fapta cea mai neagră să mânjească
sfântul dar,

Iscoadă-n întreaga lume, preot numai în
altar?

ISCOADA

Fiule! Eu nu văd răul de-a lucra cu stăruință
Pentru sfântul țar și pentru pravoslavnică
credință.

Păcatu-i al dumitale, care, fiind moldovean,
Îți dai sufletul în gheara leahului celui
viclean,

Popor depărtat de lege, oi rătăcite din turmă
Și pe cari o să-i strivească judecata cea din
urmă,

La un loc cu filistenii și cu Gog și cu Magog...
Ș-apoi făcându-le astea, unde-i folosul, mă
rog?

RĂZVAN

Eu caut numai la cinste...

ISCOADA

Fleacuri! Treabă de cuvinte!

Folos, cinste, tot aceea, deși se cheamă
altminte!

Așadar, ce fel de cinste dobândit-ai de când
ești?

Ca Nemvrodul din Scriptură, floarea cetei
diavolești?

VIDRA

Are dreptate, Răzvane! Iat-a treia bătălie
În care brațul tău varsă ploi de sânge pe
câmpie,

Ș-apoi unde-i mulțumirea și răsplata ce-o
primești,

Ridicând pe brazda morții clăi de stârvuri
dușmănești?...

Pe când tu goneai vrăjmașul, dând cu pieptul
la năvală,

Alții mulți s-ascund în umbră, de-unde,
răsărind cu fală,

Îi vezi mari, îi vezi în frunte, lăudați, slăviți,
aleși,

Iar tu rămâi tot în urmă, ca o slugă printre
leși!

RĂZVAN

Și tu, Vidro?

ISCOADA

Jupâneasa vorbit-a dumnezeiește!

Câteodată prin femeie duhul cel sfânt ne vorbește!

De pildă, Ana, Iudita, Estera... mai în sfârșit,
Este-nvederat că leahul de loc nu te-a răsplătit...

Rusul știe mult mai bine să dea orișicui dreptate...

RĂZVAN

Taci! Destul!

VIDRA

Vorbește!

ISCOADA

Țarul îți dăruiește trei sate...

VIDRA

(cu dispreț)

Bogăție? Nu-i aceasta!

ISCOADA

Trei sate lângă Kazan,

Și, cât va ține războiul, o treaptă de căpitan...

VIDRA

(mișcată)

Căpitan?

ISCOADA

Mai pe dasupra, pentru creștineasca faptă,

După moarte fericirea ș-un locaș în rai te-
așteaptă...

RĂZVAN

Nu primesc!

VIDRA

Ce spui, Răzvane! Dar de ce să nu primești?...

Nu-i puțin căpitănia în oștile muscălești.

Tu nu ești născut aice; poți să mergi în
lumea-ntreagă;

De leși n-ai nici o nevoie și nimica nu te
leagă...

Cată-ți norocul aiurea, dacă nu-l găsim aici!

RĂZVAN

Am jurat!

ISCOADA

Dar jurământul nu se dă la eretici.

Deci mitropolitul nostru pe dată o să-l
dezlege,

Judecând după soboare și dumnezeiasca lege,

Precum anume se scrie în sfântul

Nomocanon,

Citește cap paisprezece soborul din
Chalkedon,

Cap treizeci și trei sau patru sobor din
Laodikia,

Asemenea capul două sobor din Antiohia...

RĂZVAN

Fugi, popă fără credință, ce legea ți-o iei în răs!

Fugi, de-aci!...

VIDRA

Dar uiți, iubite, că de-ar fi oricum să fie
Muscalu-ți dă chiar îndată cinstea de
căpitănie...

Vei fi căpitan, Răzvane!... Căpitan, aceasta-i
mult!...

ISCOADA

Și trei sate mari...

RĂZVAN

Lipsește! Mi-e greu să te mai ascult!...

VULPOI

(venind iute, turburat)

Topenie! Grozăvie! Bazaconie!...

RĂZVAN

Ce este?

VULPOI

Lucrul nevisat în vise, nepovestit în
poveste!...

Vezi pe hatmanul acolo, stând la vorbă și la
sfat,

De toată căpitănimea ocolit și-nconjurat?

(Iscoada se uită unde arată Vulpoi și fuge în

partea cealaltă.)

RĂZVAN

Ei bine, ce mă privește?

VULPOI

(cu necaz)

Ei bine!... Ba zău nu-i bine!...

Ei vorbesc și pun la cale și se-ntreabă chiar de tine...

RĂZVAN

De mine? Ce nălucire!

VULPOI

Căpitanii într-un gând

Îți tot caută pricină și te defaimă pe rând;
Unul cere să te scoată din oaste, altul din țară,

Al treilea chiar din lume te-ar da bucuros afară,

Iar hatmanul mi-i ascultă, neclintit ca un butuc;

De multe ce tot aude s-a făcut și el năuc!

VIDRA

Veză, Răzvane, ce greșală de-a ne vesteji aice,

Pe când într-o altă parte ai putea să fii ferice?

Hai în oastea muscălească! Atâta ne-a mai rămas...

Te-așteaptă căpitănia, de-i face numai un pas...

VULPOI

Vine hatmanul... Privește!... S-au orpit în două rânduri...

E posomorât bătrânul: se cunoaște că-i pe gânduri.

RĂZVAN

Fie ce-a fi, las' să fie!... Eu, unul, tot ce-am jurat

Păstrez cu fruntea senină și cu cugetul curat!

Jurământul nu-i o glumă născută printre pahare

Și, deodată cu beția, răsuflată prin uitare:

Jurământul pentru mine este mândrul curcubeu,

Ce leagă josul cu susul și pe om cu Dumnezeu!...

VIDRA

Ba mai bine-i o unealtă, o păpușă, o momeală,

Prin care cel ce nu crede pe toți ceilalți îi înșeală!...

(Se pune deoparte. Vin hatmanul, Piotrowski, Minski, mai mulți căpitani, în urma lor Răzașul.)

MINSKI

Știu bine, sunt foarte sigur și de tot
încredințat

Că tabăra n-o să guste hotărârea ce-ai luat...

PIOTROWSKI

Asciscere peregrinos multe primejdii aduce:

Pe străini lasă-i în coadă, sapientissime duce

...

HATMANUL

Cine pentru noi se luptă nu-i străin, ci-i
pământeian...

Eu te căutam pe tine, viteazule căpitan.

RĂZVAN

Poate mă iai drept un altul, hatmane
prealuminate,

Eu nu-s căpitan...

HATMANUL

Aceasta-i cam puțin; după dreptate

Ar trebui să fii hatman, căci chiar băătălia de-
azi

Nu eu, tu ai câștigat-o, viteazul cel mai
viteaz! A admite pe străini

Preaînțelepte duce

RĂZVAN

Iartă-mă...

HATMANUL

(ridicând buzduganul)
Deci, în puterea semnului de hătmănie,
Răsplătind măcar în parte minunata-ți
bărbăție,
Căpitan pe câmpul luptei te ridic și te
vestesc,
În fața taberei mele și prin numele crăiesc!
(Muzica militară intonează un marș triumfal.
Vulpoi sare în sus, Răzașul își freacă mâinile.)

RĂZVAN

Eu?... Dar cum... În ce cuvinte...

MINSKI

(cu căldură)

Căpitane, eu aș cere

Să te faci chiar polcovnic! Aș leșina de...
plăcere!

O dorință-nvăpăiată mă tot roade ne-ncetat,
Ca după-atâtea războaie să te văd... înaintat!...

PIOTROWSKI

(sărutând pe Răzvan)

Satisfactionis causa , și eu te sărut acum,
Știindu-te dignum esse chiar amplitudine

summa

Din pricina mulțumirii

Că ești demn... de cea mai mare cinste

HATMANUL

Însă nici căpitănia, mă jur pe-acest buzdugan,
Nu-i ceva destul de mare pentru brațul lui
Răzvan.

La seimul cel mai de-aproape țara o să te
primească,

Spre mai deplină răsplată, în boierimea
leșească...

Voi stărui și eu însumi, și toți prietenii mei...

Dar pân' atunci, căpitane, spune-mi singur, ce
mai vrei?

RĂZVAN

Nu pot mulțumi... n-am vorbe, hatmane
prealuminate...

HATMANUL

(zâmbind)

A, da! Mi-am adus aminte! Printre prăzile
luate

În tabăra muscălească, găsit-am un
moldovan,

Un boier, un om de frunte, judecând după
căftan,

Deși de multă vechime nu mai are nici o față,
Iar din ceprazuri sclipește ici-colea d-abia vro
ață...

Ți-l dăruiesc...

(Răzvan se închină, hatmanul și căpitanii

încep a ieși.)

MINSKI

(întorcându-se iute)

Căpitane! În veci nu m-oi sătura

Toate bunurile lumii cu toptanul a-ți ura,

Și văzându-te pe cale la o treaptă și mai-naltă,

Inima-mi de bucurie saltă, saltă, saltă, saltă...

(Iese. Răzvan încrucișează mâinile pe piept și rămâne nemișcat pe gânduri. Vidra îl privește în tăcere.)

VULPOI

Iată-n sfârșit, căpitane, ești chiar căpitan acum!

Și-n pădure, căpitane, fuși căpitan oarecum,

Astăzi, însă, căpitane, ești mai cu căpitănie!

RĂZAȘUL

Bată-l norocul să-l bată! hai să facem o beție!

(Tărăște afară pe Vulpoi, cântând) Frunză verde de castan,

Căpitanu-i căpitan!

Tan! tan! tan!

Tan! tan! tan!

Căpitanu-i căpitan!

Frunză verde de castan!...

RĂZVAN

Iartă-mă, scumpo iubită!... Chiar fericirea ne-
apasă,

Când deodată, ca un fulger, pe sărmanul om
se lasă!...

Simț în mine-o greutate... Doresc și nu pot să
crez...

Nu-i cumva vro nălucire? Poate dorm? Poate
visez?...

VIDRA

Cum? Atâta veselie? Pentru ce?... Pentr-o
nimică?

Căpitan! Ce mare treabă!... Căpitanu-i o
furnică!...

Veselească-se Răzașul și Vulpoi, făpturi de
rând,

Care pentr-un pai sunt gata a se tăvăli
cântând!...

Dar tu?... Tu s-o faci, Răzvane?... Căpitanii
într-o oaste

Sunt atâtea, că-n mulțime se lovesc coaste la
coaste...

Căpitan!... o jucărie!... Căpitan!... e un covrig,
După care colindează bieții copilași pe frig!...

RĂZVAN

Ce? Căpitanu-i o glumă? Într-o tabără
crăiască?

Dar ce fel de lucru-ți trebui care să te
mulțumească?...

Au nu mă-nvățați tu, Vidro, a merge chiar la
dușman,

Câștigând prin viclenie tot cinstea de
căpitan?...

Nu-mi spuneai tu dineoare, cu mânie și
muștrare,

Că-ntr-o tabără domnească căpitanu-i lucru
mare?...

Lămurește-mă, iubito, unde vrei tu să m-
aduci?

Nu-i de mult de când în codru, cu o ceată de
haiduci,

Numele-mi suna prin țară, ca o seceră ce sună
Când retează buruiana să crească iarba cea
bună!

Eu credeam atunci că-n lume nu-i chip să fie
pe-aiuri

O zodie mai ferice ca traiul unei păduri,
Unde brazii și stejarii, uriași din vremea
veche,

Înfruntând mii de furtune, viteji fără de
pereche,

Mi se-nchinau cu răbdare, m-apăra și m-
asculta,

Pân' ce din sânul lor verde nu m-a smuls
voința ta!...

Te văzui... iubirea șterge tot ce-i place ca să
șteargă:

Lăsat-am cărări înguste ș-am ieșit la calea
largă,

Uitat-am codrul, Moldova, tot ce-a fost, tot
ce-a trecut,

Venit-am în țări străine, cum ai spus și cum
ai vrut...

Astăzi norocu-mi zâmbește: sunt căpitan și pe
cale...

VIDRA

De-a fi boier ca toți leșii: o boierime de jale!

RĂZVAN

Hatmanul mă socotește, de ceilalți sunt
căutat,

Numai tu pe bucuria-mi tragi un vâl
întunecat,

Pe când c-un ceas mai-nainte erai de-o altă
părere...

Nu sunt un copil, de care să-și bată joc o
muiere!

VIDRA

Da! O muiere din neamul acelui groaznic
bărbat,

Care numai cu-o-mbrâncire patru domni a
răsturnat,

Ș-al căruia falnic sânge clocotește cu putere,
Ca talazurile mării, în pieptul meu de muiere!
Ah, ascultă-mă, Răzvane! Și-ntre firile de jos
Foarte mulți sunt tari de mână ș-au un suflet
inimos,

Dat totuși rămân ca broasca cea cufundată-
ntr-o baltă,

De-unde numai câteodată, ieșind pe uscat,
tresaltă,

Privește la mândrul soare, se-ntinde pe-un
verde strat,

Sughița-n sine cu poftă văzduhul lin și curat,
Încât ai crede, văzând-o, c-a priceput ce-i
lumina

Și nu mai poate să guste întunericul și tina,
Pe când n-a trecut o clipă: iată, broasca
înapoi

Se-ntoarce iarăși în noapte, în mocirlă și-n
noroii...

Vitejia cea mai mare, inima cea mai aleasă,
Mii de bunătați cu care nu știu cine te-
nzestrasă,

Sunt, iubitele, ca fierul ruginit și fără preț,
Până când încape-n mâna lucrătorului isteț,

Ce-l apucă strâns în clește, îl curăță pe
cărbune,
Și dintr-o grămadă neagră mi-l vezi scoțând o
minune,

Strălucită ca oglinda, gingașă încât, suflând,
Suflarea-i întipărită pe luciul cel plăpând!
Acel lucrător, Răzvane, se numește...

RĂZVAN

Se numește?

VIDRA

Setea de-a merge-nainte... Iată ceea ce-ți
lipsește,

Acea sete care frige și-ngheață inima mea!
Dar trebui s-o aibi, Răzvane! Eu voiesc, ș-o
vei avea...

Atunce când buza Vidrei obrazu-ți pârlit l-
atinge,

Ochii mei în ochii-ți cată, mâna mea pe
mâna-ți strânge, Sufletul meu desfășoară

Câte-o părticea mereu,

Ce pe furiș se strecoară

Adânc în sufletul tău!

Vidra-i pentru tine-n lume

Ca izvoarele de munte

Ce fac Dunărea să spume

Din păraiele mărunte...

VULPOI

(vine șovâind)

Hi, hi! Dunăre!... Departe!... Căpitane, eu sunt beat,

Ș-aș vrea să-ți spui, căpitane, un lucru foarte ciudat...

Adicăte, căpitane... zău, n-are nici o pereche...

Dar lasă-mă, căpitane, că să ți-o spui la ureche...

RĂZVAN

Spune...

VULPOI

Apoi, căpitane, știi leahul cel blestemat?...

Știi cela ce-ți strângea mâna?... Căpitane, eu sunt beat!...

Știi, se vâă-n om ca musca?... Știi, chiar cu nepusă masa?...

Hi, hi! Știi leahul acela? Iubește pe jupâneasa!

RĂZVAN

Vidra?

VIDRA

Eu?

VULPOI

Da, da, da, Vidra!... Mi-a spus că-i place de

foc!

Zău așa! Chiar acușica!... Ha, ha, ha! Ce dobitoc!...

(Minski se arată în fund.)

Dar iată-l! Întreabă-l singur! Bată-l năbădaica, leahul!

Hi, hi, hi!... Mi-e somn!... Mi-e lene!... Ba nu! Mă doare stomahul!

(Iese.)

RĂZVAN

(mergând iute înaintea lui Minski și apucându-l de mână)

Ascultă-mă, cum te cheamă!... Știi un lucru? Știi sau ba!

Noi trebuie să ne batem!...

MINSKI

Dar pentru ce?

RĂZVAN

Nu-ntreba!...

Pentru ce?... Pentru că... pentru... pentru că, privind la tine,

Simțesc un fel de simțire... mai în sfârșit, nu mi-e bine!...

O să ne batem chiar astăzi... Chiar acuși! M-ai auzit?...

MINSKI

Cum așa? Nu pot pricepe, tovarășe
preaiubit...

Eu nu ți-am făcut nimica... Să ne batem nu-i
cu cale...

Spune mai întâi pricina...

RĂZVAN

(cu furie)

Nu-mi plac ochii dumitale!

Mă supără, mă-ntărâtă, m-aprind... Nu mai
pot vorbi!...

MINSKI

(zâmbind cu dulceață)

Numai atâta? Ei bine... atunci, când ne-om
întâlni,

Mă jur a-mi închide ochii... O să mă feresc de
ceartă...

Dar sunt grăbit... Am o treabă... Mă duc...
Iartă, iartă, iartă!...

(Fuge)

RĂZVAN

(cu dezgust)

Ce mișel!...

VIDRA

Mă mir, Răzvane, văzându-te temător,

Nu cumva m-ai crede-n stare pân'la viermi să
mă pogor?...

RĂZVAN

(luând-o de mână cu aprindere)

Și palaturi aurite, ș-un acoperiș de paie,

Când flacăra le cuprinde, fac tot un fel de
văpaie;

Iubirea-i un foc, iar focul, oricât de jos ar
veni,

E grozav când izbucnește, și-i lesne a izbucni!

Mi-ești dragă și-n toată lumea găsesc cu
putință toate,

Dar dragoste fără teamă nu se poate, nu se
poate!...

VIDRA

(arătând în urma lui Minski)

Cugetă acum, iubite, de-i cinste pentru-un
Răzvan

O biată căpitănie: și dânsul e căpitan!...

OSTAȘUL

(aducând pe Sbierea, care vine cu capul
plecat și numără pe degete)

Robul de la hatman...

(Se închină și iese.)

RĂZVAN

Sbierea!...

SBIEREA

(ridicând capul, cu bucurie)

Tu ești, Răzvănică dragă?...

Și dumneata, jupâneasă?... Parcă văd o
pungă-ntreagă!...

RĂZVAN

Te rog să ne spui și nouă prin ce minune-
ncăpuși,

Așa departe de țară, tocma-n tabără la ruși?

SBIEREA

Încăpui ca două-n patru... Ce-ntrebare! Nu
știi oare

Că tabăra muscălească este foarte-
ncăpătoare?

Ș-apoi, mai având necazuri, slăbisem mai
mult de-un șfert:

Carnea spânzură pe mine curat ca un sac
deșert...

RĂZVAN

Eu te-ntreb prin ce-ntâmplare te găsești în
astă țară?

Cum de te-au luat muscalii?...

SBIEREA

De la tătari mă luară...

RĂZVAN

Dar tătarii?

SBIEREA

Mă robise mai anțărt, când au trecut

Prin moșia mea Flămânzii, o moșie lângă
Pрут.

Asta n-ar fi fost nimica, să nu fi luat cu mine
Un chimir cu trei fâșicuri pline, pline, pline,
pline:

Cel dintâi era cu taleri, altul numai cu
florinți,

Al treilea galbeni, galbeni de cei ungurești cu
zimți!...

Ce chimir!... De piele neagră, și bagă bine de
samă,

Avea-n juru-i acățate zece năsturași de-
alamă...

RĂZVAN

(zâmbind)

Tătarul de la Moldova, muscalul de la tătar,
De la muscal te ia leahul, ș-ar fi cu puțință iar
De la leah să te ia neamțul, încât astfel într-o
zi,

Deodată cine mai știe prin ce țară te-ai
trezi!...

Oare nu era mai lesne, cu puțină cheltuială,
Să te răscumperi din lanțuri și să scapi de
tărbăceală?

SBIEREA

Cum? Să mai plătesc? Vai mie? Ar fi mai bine

să crap!

O asemenea prostie nici nu mi-a trecut prin cap!

Ce-mi pasă că nu sunt slobod, când stăpânul mă hrănește?

Iar pân-atunci în Moldova venitul meu crește, crește...

Ș-apoi eu am totdeauna o nădejde-n Dumnezeu,

Că sfântul mereu mă scapă, fără să-i dau nici un leu,

Decât numai câteodată vro lumânare de ceară,

Care, de frica scumpetei, o fac la mine la țară...

RĂZVAN

Du-te, boierule, du-te! Nădejdea te-a mântuit...

Întoarce-te la Moldova fără să fi cheltuit!

Te iert pentru-a doua oară...

SBIEREA

(făcând cruce)

În sfârșit, o, Doamne sfinte!

RĂZVAN

Te-am mai iertat în pădure...

SBIEREA

Bine că-mi aduci aminte!

Răzvănașe, cer dreptate! Ar fi un păcat să
tac...

Hoții tăi atunci în codru mă despoiară de-un
sac.

Fii și tu om cumsecade, fă-ți o pomană
deplină;

Nu te bucura, drăguță, de-o avuție streină...

Dă-mi înapoi săculețul!... tu știi c-a fost peste
tot

Taleri trei mii patru sute cincizeci și șapte ș-
un zlot!...

VIDRA

(luând pe Răzvan la o parte)

Vezi! Învață de la dânsul patima ce vrea să
zică!

Acest om pentr-o lescaie, acest om pentr-o
nimică

Va suferi cu plăcere, făr' să scoată un suspin,
Robie, lanțuri, rușine, bătai, închisoare,
chin...

SBIEREA

(zâmbind cu mândrie)

O, da, da...

VIDRA

Ș-orice adaos, orice spor de bogăție,

În loc ca să-l mărginească, îi dă o poftă mai
vie,

O dorință mai setoasă ș-un avânt mai arzător
De-a vedea lucind în ladă-i sunător pe
sunător!

SBIEREA

O, așa... așa...

VIDRA

Așterne dinainte-i ca zăpadă
Covoare cu pietre scumpe, aur și argint
grămadă...

SBIEREA

(cu desfătare)

Și...

VIDRA

Dânsul tot n-o să-ți zică: Stai! acuma-s
mulțumit!

SBIEREA

Hai-de-de-de! Na! Firește! Doară n-am
îneebunit!

VIDRA

O! dacă și tu, Răzvane, ai simți așa de tare
Mândra patimă de-a crește tot mai mare și
mai mare,

Precum Sbierea mii de galbeni din nimic a
secerat,

Tu dintr-o căpitănie ai ajunge împărat!...

SBIEREA

Atunci m-ei da și dobânda... Acum însă,
deocamdată,

Să ne răfuim cu sacul. Fii datornic bun de
plată...

Răzvănică, sufletele, să nu uiți că ești
creștin...

Numai camătă s-ar face nouă sute pe puțin...

RĂZVAN

Nu!... Departe de la mine toate patimile care
Cu lăcomia lui Sbierea au vrut fel de-
asemănare!

VIDRA

(respingându-l cu dispreț)

Fugi! Mi-e milă și mi-e jale! Mic, tot mic și
iarăși mic!

În deșert din înjosire eu mă-ncerc să te ridic!
Du-te dar de te-nvârtește în îngusta-ți
vizuină:

Cearcă-ți mintea-n întuneric, scaldă-ți sufletul
în tină!

Eu te las! Te las, Răzvane! Om tâmpit și
sficios!

O prăpastie ne desparte: eu prea sus și tu
prea jos!

(Vrea să iasă. Răzvan se repede după dânsa.
Sbiera strigă: „Sacul meu! sacul meu!“...)

CÂNTUL IV - ÎNCĂ UN PAS

„Pentru țigani s-au zis multe, ca să nu fie
primiți,

Căci rușine Eteriei a fi cu țigani uniți,
Căci luându-se Elada, de vor fi și ei ostași,
Vor cere cu tot cuvântul și ei să fie părtași...”

Beldiman , Jalnica tragodie

FETELE :

RĂZVAN, polcovnic leșesc

VIDRA, nevasta lui

RĂZAȘUL

BAȘOTĂ

VULPOI

SBIEREA

HATMANUL

Locuința lui Răzvan într-un orășel leșesc la
marginea Moldovei.

RĂZAȘUL

Nu mai pot, bată-l năpatea! De-atâtica timp
în șir

Să nu vezi o sărmăluță, ci tot numai borș cu
știr!

Destulă străinătate!

(Arată la gât.) M-am săturat pân-aice:

De amărâtă ce mi-e viața, nu mai știu cum i-
aș mai zice!...

Șase veri și ierni vro șapte, nu o lună sau un
an,

De când parc-aș fi o umbră după pașii lui
Răzvan:

Ba zău, chiar umbra, fârtate, când e lumină s-
ascunde,

Pe când eu rămân cu dânsul, amândoi
oricând ș-oriunde!...

Haiducit-am împreună și-mpreună am trecut

În astă țară leșească, unde dracul s-a
născut!...

VULPOI

(cu dis plăcere)

Haide! Cineva te-ar crede că numai voi
amândoi

Ați făcut și mari și late! Dar uitat-ai de
Vulpoi?

RĂZAȘUL

Orice-i zice tu, acuma fostul nostru
harambașa

Ajuns-a obraz de cinste, cât un vizir sau un pașă:

E polcovnic, e om mare, și ca mâini o să-l privim

Înălțându-se deodată și mai ceva!... Aferim!

Nu-i vorbă... I se cuvine!... N-a câștigat de pomană!

Chiar săptămâna trecută a mai căpătat o rană

În lupta cea cu tătarii...

VULPOI

Aș! D-abia l-au zgâriat!

Sărutare de săgeată... Nu-i lucru de speriat...

Dec! A fost rănit și dânsul într-o singură bătaie,

După ce trecuse teafăr prin douăzeci de războaie.

RĂZAȘUL

Dar să lăsăm toate astea... Nu știu ce voiam să-ți zic...

Aa! Uite pe fereastră!... Privește!... Nu vezi nimic?...

(Cântă, arătând cu mâna.) Cu miros de viorele,

Trandafir și micșunele,

Bate vântul țării mele!

Bate-ai, vântule, curat,

Să alini al meu oftat!
Bate-ai, vântule, ușor,
Să-mi mai treacă din cel dor!
Bate-ai, vântule, cu foc,
Să mă muți din acest loc!
Așa-i, Vulpoiule dragă! Tare mă furnică
dorul!

Țărișoara-i prea aproape: de-i azvârli cu
toporul,
Dai de brazda românească!...
Ș-apoi astăzi în Moldova nu mai e nici Petrea
Șchiopul,

Prietenul ciocoimii, bat-o focul și potopul!
Alt vodă stătuse-n locu-i, un stăpân mai
omenos,
Care șade sus, dar ține cu norodul cel de jos!
Cică-l cheamă Aron-vodă... un voinic, un
flăcăiandru,

O viță lăpușnenească: feciorul lui
Alexandru...

Știi? Cel Alexandru-vodă, ce mânca boieri de
vii,

Încât îi făcea de groază bejenari pe la
pustii!...

Așadar, pe-aci mi-e drumul. Trec prin foc și
prin furtună!

Să mai stea Răzvan și singur... nu rămâi și pace bună!...

Mă duc la Iași cu hrisoave...

(Scoate din sân o legătură.) Iată-le! Aice sânt Ispisoace și diresa chiar de la Ștefan cel Sfânt!...

E cam veche legătura, de mare-mult ce-i purtată,

Dar n-o las de lângă mine, n-o las cu capul odată!

O voi strânge tot la sânu-mi cât voi umbla pe pământ,

Și-n urmă, dând ortul popii, o voi duce și-n mormânt!...

(Sărută legătura ș-o ascunde.)

Voi merge iar cu proțapul, o să vorbesc cu domnia,

Doară va da sfântulețul să-mi întoarcă răzășia...

VULPOI

Drace! Nu cumvași ai crede c-o să rămâi numai eu?

Culcă-te pe-acea ureche! Nu cunoști tu gândul meu.

Orice țipenie-n lume un sfânt are sau o sfântă:

Pe tine, vezi bunăoară, răzășia te frământă,
Pe mine mă prigonește frumusețea codrului,
Când ședeam cântând din frunză la umbra
stejarului.

Tu a tale, eu a mele, fiecare ale sale!...

Uite, zău, când mi se-ntâmplă de-ntâlnesc
viind în cale

Un ciocoi ca o fetiță, mititel și curățel,
Lins la ceafă, dres la față, sprintenel și
spălățel,

În sfârșit, o pocitură dintre cele guri căscate...
Mă-nvoaltă, mă răsuțește ca să-i dau pe după
spate!...

Când privesc într-o livadă copăcelul ofticos,
Cu crengi tocite de-omidă și cu trunchiul
găunos,

Hoțomanul meu de cuget mă gâdilă și-mi
șoptește:

Nu-i așa că-n codrul nostru ciuperca mai bine
crește?

Când aud o pășăruică ciripind pe vrun zăplaz,
Mi se pare ciripirea-i că, zău, n-are nici un
haz,

Căci mi-aduc aminte bine... of, of, of, mi-aduc
aminte

Cum ciripea dineoare, cum ciripea mai-

nainte,

Cum ciripea la pădure prin rărișul cel din
crâng...

Și când mi-o aduc aminte, pe loc îmi vine să
plâng!

(Intră Răzvan, cu brațul stâng oblojit.)

RĂZAȘUL

Polcovnice!

RĂZVAN

Ha? Ce treabă?

RĂZAȘUL

Dă-mi drumul să plec de-aice.

VULPOI

Și eu...

RĂZVAN

Mă lăsați pe mine?

VULPOI

Ba nu... totuși... cum am zice...

RĂZVAN

Ce? Nu vă mai place dară al armelor
meșteșug?

În loc de sabia lată vreți la sapă și la plug?

Vi s-a urât cu războaie? Pofțiți odihnă?...

RĂZAȘUL

Nu încă...

RĂZVAN

Poate vi-i foame? Vi-i sete?... N-aveți cușmă
sau opincă?

VULPOI

Nu...

RĂZVAN

Atunci care-i pricina?

RĂZAȘUL

Apoi dă, ce să vorbesc!

Mi-e dor de țara Moldovei, de căminul
strămoșesc...

VULPOI

Și mie...

RĂZVAN

(furios)

Așa, nemernici!... Cum! Vouă vi-i dor de
țară!...

Dar eu? Ce-s eu? Ce? Răspundeți! Sunt o
gadină? O fiară?

Oare inima-mi cernită, ca o rază dup-un nor,
Nu plânge și ea, sărmana, de focul acelu
dor?

Numai voi iubiți Moldova?... Dor de țară!...
Dor de țară!...

Rândunicele, când pleacă, se gândesc la
primăvară,

Ca să se-ntoarcă voioase iar la cuiburile lor,

Și numai omul, el singur, să nu simță nici un dor!

Fugiți! Lipsiți dinainte-mi...

VULPOI

Polcovnice...

RĂZVAN

(lovind cu piciorul în pământ)

Dor de țară!...

RĂZAȘUL

(scărpinându-se la cap)

Zău, n-ai cuvânt să te superi...

RĂZVAN

(punând mâna pe sabie)

Ieși afară! Ieși afară!...

(Răzașul și Vulpoi ies prin o ușă, pe când Vidra intră prin alta.)

VIDRA

Ce-nsemnează astă larmă?

RĂZVAN

Dintâi să mă liniștesc!

VIDRA

Ești turburat?

RĂZVAN

Nu-i nimica... Nu poci să mă stăpânesc...

Dor de țară!... Sunt cam iute...

(Strigă.) Măi Răzașule! Vulpoi!...

VIDRA

Dar ce vrei să faci, iubite?

(Vulpoi intră cu sfială.)

RĂZVAN

(dându-i mâna)

Fie pace între noi!...

Celalalt de ce nu vine?...

VULPOI

Aș! El fulgeră, trăsnește,

După cum știi că-i e firea: când se supără,
plesnește!

RĂZVAN

Spune-i că-l rog să mă ierte... Mi-ați vorbit
într-un ceas rău.

Cât despre plecarea voastră, o să vedem mai
târziu.

VULPOI

Să trăiești!

(Iese.)

VIDRA

Aș vrea să aflu și eu cu tot dinadinsul

Ce-i și cum...

RĂZVAN

Am fost la hatman...

VIDRA

A! Și ce-ai făcut la dânsul?

RĂZVAN

Dragă, o să-ți spui în urmă lucrurile ce-am
grăit;

Ajungă-ți acum dodată că ieșii foarte
mâhnit...

M-arunc pe cal ca vârtejul, înfig în coasta-i
un pinten,

Murgul scutură din coamă, zboară vesel, fuge
sprinten,

Și cu cât sălta mai tare, și cu cât mai mult
sărea,

Mișcarea-i cea furioasă simțeam că mă
răcorea,

Până ce-l lăsai în voie, azvârlind din mâini
căpăstrul.

Astăzi însă de nevoie mă simții împins la mal,
Căci dorul țării răzbate pân' și sufletul de
cal!...

Nainte-mi se dezvăliră, șerpuind ca un
balaur,

Holde și câmpii, în care, jucând pintre spice
de-aur,

Se zăreau, ca pietricele presărate pe-un inel,
Busuioc și garofiță, toporaș și ghiocel,
Iar prin ele-n depărtare, un român muncind
la soare,

Falnic, rumen, plin de viață, se părea și el o floare!...

Le văzui acele locuri și din văz le sărutai:

Țara-mi, unde însuși iadul parcă se preface-n rai!...

Numai tu poți înțelege, numai tu, Vidro iubită,

Poți simți cu ce durere am trecut eu prin ispită

Și, scâldând calul în spume, de la țărmul fermecat:

Eu și dânsul, fără voie, amândoi ne-am depărtat!...

Viu acasă... d-abia însă pus-am piciorul, și iată,

Vin Răzașul și Vulpoiul dinaintea mea dodată,

Neștiind că-n pieptu-mi arde cel pojar îngrozitor,

Și-mi vorbesc de țara noastră, și-mi grăiesc de-al țării dor!

Ei să plece la Moldova! Dor de țară! Dor de țară!...

Iară sângele meu fierbe! Furia m-apucă iară!...

VIDRA

Vrea să zică, tu, Răzașul, calul vostru și
Vulpoi

Sunteți tocmai deopotrivă, tot un fel și tot un
soi?

RĂZVAN

Cum așa?...

VIDRA

Inima voastră se vaietă și suspină
Dup-o pulbere deșartă, o bucată de țărână,
Un pământ uscat și rece, de ierburi acoperit,
Printre cari o florică de-ntâmplare-a
răsărit!...

Asta-i iubirea de țară?... De-așa iubire mi-e
jale,

De-așa ființă mi-e milă...

RĂZVAN

Tu iar cu visele tale!...

VIDRA

Vise!... Nu oricine poate să viseze-al Vidrei
vis!...

Când te-am întâlnit în codru și-ntâlnindu-te
mi-am zis:

Acest haiduc o să-ntreacă trândăvita boierime
Eu visam... ș-astfel de vise altul nu visează
nime!

Când te-am smuls la lumea largă din ascunsu-

ți adăpost,

Împingându-te-nainte, iarăși visul meu a fost!

Ș-acum eu visez, Răzvane, când mi se pare
ciudată

Iubirea țării ce numai prin buruieni se
desfată!...

Omul ce-și iubește țara cu adevăratul dor

Nu-i pasă de lutul țării, ci de-al țării viitor!

Năzuiește pân' la stele, fă-te tot și tot mai
mare,

Și slava-ți o să mărească țara ta din
depărtare.

Precum luminosul soare,

Din lăcașu-i depărtat,

Sparge făr' să se pogoare

Vălul nopții-ntunecat!...

Fie Răzvan orișunde, el tot țara și-o iubește,

Dacă prin faptele sale se ridică și uimește,

Încât împrejuru-i face pe străin și pe păgân

Să șoptească cu mirare: multe poate un
român!...

(Sbierea se arată în ușă.)

RĂZVAN

Tu, jupâne? Cum? Ș-aice?...

SBIEREA

(frecându-și mâinile)

Da, da! Ş-aice! Ş-aice!

De ce nu? Viu din Moldova ca să te fac mai fericite...

Jupâneasă foarte scumpă, nu ştii încă, negreşit,

C-uncheşelul dumitale nu mai este?... S-a sfârşit:

Şi-a încheiat catastihul, isprăvind de cheltuială,

Căci şi viaţa omenească-i tot un fel de socoteală...

VIDRA

(cu răceală)

A murit? Ce spui, jupâne? Şi dumneata cum o ştii?

SBIEREA

De vro câţva timp încoace eram vecini la moşii.

Când mă-ntorsei din robie, cu dobânzi întârziate

Cumpărai pe lângă Nistru nişte câmpuri nelucrate...

Apoi bine, jupâneasă, dumneata acum eşti

Deplină stăpânitoare moştenirii părinteşti:

Patru sate, două iazuri, mii de vite râmătoare,

Șapte mori, o herghelie, ș-o pădure... Nu
vinzi oare?

VIDRA

Duneata ai vrea să cumperei?

SBIEREA

Ieftin; bani în țară nu-s!

Cu turcii, cu bir, cu dajdii, toți gălbănașii s-
au dus...

RĂZVAN

Nu! Noi nu vindem nimica! Voi lăsa pe leși
mai bine

Ș-o să m-așez românește în țara mea și la
mine...

VIDRA

Așa? Nu cumva, Răzvane, să ne-nchidem într-
un sat,

Gustând viața de câmpie și văzduhul cel
curat

Într-o cușcă mojicească, plină cu miros de
varză,

În casă grămezi de teancuri și pe-acoperiș o
barză?

Tu o să petreci, iubite, vânând potârnică și
lupi?

Eu purtând grijă de turme, de țarină și de
stupi,

Iar vătavii, părcălabii și vecinii de moșie,
Văzându-ne, o să zică: Ce bună gospodărie!...
Frumos trai! plăcută soartă! Noi, o Vidră și-un
Răzvan,

Să-nlemnim stând la o parte, nemișcați ca un
buștean!...

SBIEREA

Este foarte potrivită socoteala dumitale:
Decât a sta la moșie, mult mai bine cu
parale...

RĂZVAN

Dar ascultă, dragă Vidră, și-n Moldova, ca și-
aici,

Se dă cuvenita cinste la ostași și la voinici...

SBIEREA

(clătinând din cap)

Hem! s-ar putea ca și-acolo să te primească
polcovnic...

Însă la români o slujbă nu-i tocmai lucru
statornic!

VIDRA

Să văd eu cum se-ncovoaie cu sfială un
Răzvan

Pe lângă cei mai din coadă boierași de la
divan

Pentru ca dintr-înșii unul, c-o inimă mai

miloasă,

Ca la un câine din curte să-i arunce niște
oase?

Ba poate că și pe Vidra, pe nepoata lui
Moțoc,

O să mă trimiți, cu lacrimi să mă duc într-un
noroc

La nevasta vrunei vornic sau la vro
logofeteasă,

Care n-ar putea la mine să fie nici fată-n
casă!...

Așa se capătă slujba când tu te pleci ca s-o
cei,

În loc d-a-i sili prin fapte să te caute chiar ei!

Nu, nu! Las' ca țara noastră să simță durerea
crudă

Că-n sânu-i omul de frunte în deșert îl vezi c-
asudă,

Și din cupa deznădejdiei bând ocară, bând
amar,

Lucrează și zi și noapte, lucrează tot în zadar,

Căci mișeii, ca o strajă, cârma țării
împresoară

Și pe-oricine nu-i dintr-înșii mi-l resping și
mi-l doboară!

SBIEREA

Ca unul ș-unul fac două, vorbit-ai drept și frumos!

Pe mine, zău, tot mișei din visterie m-au scos.

Mulți mișei sunt în Moldova! Dumnezeu să te ferească

Eu ș-oricare om de treabă poate să se prăpădească!...

(Către Răzvan.)

Așadar, vinde-ți moșia, să n-ai bătaie de cap:

Uite, eu, ca un prieten, aș vrea numai să te scap...

RĂZVAN

(luând pe Vidra la o parte)

Iubită Vidră, mai lasă... De ce-i astă grabă mare?

Eu nu ți-am spus încă toate... Mai este o-mprejurare...

(Cu răceală, către Sbierea.)

Vino mai târziu, jupâne,... Mai târziu!

SBIEREA

(cu umilință)

Vă las... Vă las...

Mă-ntorc într-o jumătate, ba nu! Într-un sfert de ceas.

(Se depărtează, apoi se oprește în ușă, se mai

închină o dată și iese.)

VIDRA

(cu tărie)

Fie! Eu ți-am spus, Răzvane, ș-acum îți voi spune iară

Că Vidra nu vrea să plece ca să se-ngroape la țară...

RĂZVAN

Bine! Nu ne vom întoarce!... Vreau și eu să-ți dovedesc

Cât de mare ți-e puterea și cât de mult te iubesc.

VIDRA

Dar oare viața-mi întreagă nu-i destul să-ți dovedească,

În toată clipa, că Vidra știe și ea să iubească?

Eu nu mă gândesc, Răzvane, eu nu mai pot cugeta,

Eu nu mai pricep nimica decât înălțarea ta...

RĂZVAN

Nu vom pleca la Moldova; mă supun voinței tale,

Dar lumea-i încăpătoare; s-alegem o altă cale;

La nemți, la turci sau aiurea, oriunde-mi vei porunci,

Atâta-i cu neputință de-a mai rămânea pe-

aci...

VIDRA

Și de ce-i cu neputință?

RĂZVAN

Știi c-am fost la hatman...

VIDRA

Bine...

RĂZVAN

Acum el n-o mai ascunde ș-o spune la
orișicine

C-o să fie cu Moldova un război înfricoșat...

Astăzi la dânsul acasă ne-a chemat pe toți la
sfat,

Ne spuse dintâi că leșii sunt rău cu țara
nemțească,

Ș-având legături cu turcii ar dori să le
păzească;

Ne mai spuse c-Aron-vodă, noul domn
moldovenesc,

Ține-mpotriva Turciei cu-mpăratul cel
nemțesc;

Ne-a mai spus altele multe, înșirând vro patru
oare,

Și-n sfârșit, drept încheiere, ne-a arătat o
scrisoare,

În care craiul îi zice să fie gata pe loc

A trece hotarul țării cu sabie și cu foc...

M-ai lăsa tu oare, Vidro, ca brațul meu să
izbească

Un piept de român? S-aprinză o colibă
românească?...

RĂZAȘUL

(intrând zăpăcit)

Vine hatmanul! El însuși!...

(Iese)

VIDRA

Eu te las a cugeta

Că... lovind pe-un domn netrebnic, vei scăpe
chiar țara ta...

(Vidra iese prin o ușă, pe când prin alta intră
hatmanul.)

HATMANUL

(privind în urma Vidrei)

Este sora dumitale? Acea femeie vitează,

Ce te-nsoțește-n războaie, înfruntă moartea,
veghează

Pe câmpul de bătălie, în rând cu ostașii mei,

Pe cari ades îi întrece?... Minune dintre
femei!

RĂZVAN

Este Vidra...

HATMANUL

Astă dată cerul a fost cu dreptate,
Dând o asemenea soră la un asemenea frate...
(Se aşază, se gândeşte, apoi, după o tăcere.)
Fiindcă-astăzi dimineaţă ne certasem
oarecum,

Tu nu te-aşteptai, sunt sigur, să ne mai
vedem acum...

RĂZVAN

Nu, hatmane. Neaşteptată e numai cinstea
cea mare

De-a te vedea-n locuinţa unui om fără-
nsemnare...

HATMANUL

În întâlnirea ce-avurăm pare-mi-se că-mi
spuseşi...

RĂZVAN

Şi ți-o mai spui înc-o dată că-mi dau viaţa
pentru leşi,

Ş-oriunde mă vor trimite, le voi sluji cu
credinţă,

Dar nu mă bat cu românii... nu; asta-i peste
putinţă!...

HATMANUL

Polcovnice! Bagă seama că, mai mult ca
orişicând,

Eşti dator tocmai acum să te jertfeşti chiar

nevrând.

Ajutorul dumitale, decât altul orișicare,
Ni-i cu totul de nevoie în această-mprejurare.
Dumneata cunoști Moldova; țara ș-oamenii

cunoști,

Locurile, rânduiala, tot ce trebui pentru oști...

Războaiele se câștigă nu numai prin vitejie;

Ades mai mult ca prin brațe se face prin
dibăcie...

RĂZVAN

(posomorându-se)

Am înțeles! Prin urmare, vouă vi-i trebuitor

Un om vândut, o iscoadă, un mișel, un
trădător...

HATMANUL

A, polcovnice! Se poate să-mi faci astfel de
dojene?

Dumneata ești leah acuma, căci patria ubi
bene,

După cum zice latinul, și nu mai ești
moldovean:

Poți să te bați cu Moldova fără-a te numi
viclean...

RĂZVAN

Hatmane, latinul zice... dar fii bun de-mi
tălmăcește,

În cuibul meu, la Moldova, nu se-nvață
latinește...

HATMANUL

Țara este unde-i bine...

RĂZVAN

Așa?... Păcătos latin,

Cine iubea deopotrivă pe-un frate și pe-un
străin,

Zicând că țara-i o turtă, încât să poată
stomahul

Leah a mă face pe mine, sau muscal să facă
leahul!

Nu, hatmane! Niciodată!... Fie pâinea cât de
rea,

Tot mai dulce mi se pare când o știu din țara
mea!...

HATMANUL

(sculându-se)

Vrea să zică, ești statornic în hotărârea luată

De-a ieși din sânul nostru?

RĂZVAN

Da. Ș-o mai spui înc-o dată,

Dar mă jur că de nevoie și cu părere de rău:

Dumneata singur ai face tot așa la locul
meu...

HATMANUL

(așezându-se, după o tăcere)

Pe castelanul Piotrowski îl cunoști; rudă cu mine,

În războaie totdeauna s-a bătut destul de bine,
Fiind dintre cei de frunte și la luptă, și la sfat,
Nu-i bătrân, nu-i fără stare, este foarte
învățat...

Ei bine! eu, cum s-ar zice, aș putea să pun la cale

Ca nepotul meu Piotrowski să ia sora
dumitale...

RĂZVAN

(sculându-se)

Pe Vidra? El o iubește? Ți-a spus?

HATMANUL

Nu...

RĂZVAN

El nu ți-a spus?

HATMANUL

Piotrowski o să m-asculte: tânărul e
preasupus...

RĂZVAN

(liniștindu-se)

Bine! O să-ntreb pe Vidra... Vom vedea ce-o
să ne zică!...

El nu ți-a spus c-o iubește? Să fi spus... Dar

nu-i nimică...

HATMANUL

Ș-aceasta nu-i încă totul. Ca să leg cu țara
mea

Pe viteazul cel mai mare din câți am putut
vedea,

Eu, eu, hatmanul, sunt gata să-ți dau în
căsătorie

Pe fiica mea...

RĂZVAN

(mișcat)

Cum? pe fiica-ți...

HATMANUL

Așa, polcovnice...

RĂZVAN

Mie?

HATMANUL

Nu mă mir că te uimește...

RĂZVAN

Da! Ș-o s-uimească pe toți!

Hatmane! Eu în Moldova știi oare ce-am fost?

HATMANUL

Ce?

RĂZVAN

Hoț!

HATMANUL

(sculându-se cu mirare)

Hoț? O, Doamne!...

RĂZVAN

Hoț de codru! Să răpească și s-omoare,
Nu făcea brațul meu alta... Îmi mai dai pe
fiica-ți oare?

HATMANUL

Trecutul nu ne privește... Să privim ce este
azi:

Eu te văd boier, polcovnic, ostașul cel mai
viteaz;

Când țara mea-ți datorează izbânde
strălucitoare,

Iar cine caută pete, le găsește chiar în soare,
Eu îți dau pe fiica-mi!

RĂZVAN

Însă... gândește-te...

HATMANUL

(așezându-se)

M-am gândit.

RĂZVAN

(după o tăcere)

Hatmane prealuminate! În Biblie ai citit
Că Faraon din Eghiptet s-a-nfundat cu
păcătoșii

Din voia dumnezeiască în undele Mării Roșii?

HATMANUL

Dar ce-nsemnează-ntrebarea?

RĂZVAN

Astfel pieri Faraon;

Puțini dintr-ai săi scăpară din acel grozav
canon;

Totuși, o altă pedeapsă de la urgia cerească,
O pedeapsă și mai crudă a trebuit să
primească.

Dumnezeu îi osândise, în urma celui potop,
Mii de veacuri să colinde fără țință, fără scop,
Alungați din țară-n țară, din loc în loc ca o
turmă,

Disprețuiți de noroade ca lucrul cel mai din
urmă,

Și-nvârtindu-se pe drumuri, până la groaznica
zi

Când trâmbița judecății din cer o vor auzi,
Ș-atunci lumea despletită, ca muierea
vinovată

O să strige: Doamne! Doamne! mai iartă-mă
ș-astă dată!...

HATMANUL

Polcovnice! Vino-n fire...

RĂZVAN

Acel neam nenorocit,

La Dumnezeu în osândă și la oameni huiduit,
Sufere cu nepăsare mânia ursitei sale,
Bărbații lor nu știu alta decât să fure, să-
nșale,

Tăvălindu-se minciună, în mișelii cufundați,
Iar femeile ajută, și chiar întrec pe bărbați,
Vânzând drumașilr floarea tinereților
plăpânde,

Ș-apoi sufletul Satanei, când alta nu se mai
vinde,

Căci soarta lor e să vânză... nu le pasă ce și
cui!

HATMANUL

Țigani?

RĂZVAN

(ștergând sudoarea de pe frunte)

Tatăl dumitale a fost leah?

HATMANUL

Ce vrei să-mi spui?...

RĂZVAN

Însă maica dumitale se zice c-a fost
maghiară?

HATMANUL

Polcovnice! Ce-ntrebare? Unde mergem?

RĂZVAN

Așadară,

Ești maghiar?

HATMANUL

Ba leah; dar totuși prea ciudate mi se par
Aceste vorbe fără noimă...

RĂZVAN

Ești leah! Vai, nu ești maghiar!...

Neamul se ia după taică!... După taică!...

Biata mamă

De loc nu se socotește, de loc nu se bagă-n
samă!...

Sărmana maică, ce poartă copilu-n sângele
său,

Ca să-i dea suflarea vieții, duce chinul cel mai
greu,

Cu cântecul ei ne-nvață, cu laptele-i ne
nutrește;

Când plângem noi, ea, drăguța, c-un zâmbet
ne liniștește

Și plânge de bucurie văzându-ne că zâmbim;
Maica, cea dintâi ființă pe care noi o iubim,
Cea dintâi ce ne iubește, nu-i nimică! Totu-i
tată!...

O, dreptate omenească! O, dreptate
blestemată!...

HATMANUL

(cu îngrijire)

Polcovnice! Tu mă sperii... Ești bolnav... Ești rătăcit...

RĂZVAN

Maica mea a fost româncă. Tată-meu... Mai în sfârșit,

Eu... eu sunt țigan!

HATMANUL

O, Doamne! Tu țigan?...

Nu-mi place gluma!...

RĂZVAN

Da! Țigan, țigan!... Ei bine, să te mai vedem acuma!...

HATMANUL

(își pune mâna pe frunte, se gândește, apoi, după o tăcere, în cursul căreia Răzvan îl privește ațintit)

Întreaga țară leșească...

RĂZVAN

(apucându-l iute de mână)

Taci, hatmane! Nu uita

Cine-s eu, ș-adu-ți aminte și cine ești dumneata!...

În viață numai o dată întâlnii în neagra-mi cale

Una singură ființă cu simțirea dumitale,
Ce din falnica nălțime a nașterii boierești,

Privind cu ochii cu care tu, hatmane, mă
privești,

Cu mâna-i îmi strânse mâna și-mi vorbi cu
omenie.

Acea ființă e Vidra... nu soru-mea, ci soție.

HATMANUL

(sculându-se și răzămându-se de umerii lui
Răzvan)

Am făcut, ca leah și hatman, tot ce-n putință
mi-a stat,

Și nimic, nimic în lume din parte-mi n-aș fi
cruțat,

Ca să câștig țării mele pe iubitul meu
tovarăș...

Dar nu-i chip! Să fim prieteni! Mâna ta!...
spuindu-ți iarăși

Că primeam cu bucurie un ginere ca
Răzvan!...

VULPOI

(intrând iute)

Polcovnice! De la țară un boier... Un
moldovan...

(Lasă să intre Bașotă și iese. Răzvan face o
mișcare de mirare, Bașotă, văzând pe hatman,
se oprește în ușă.)

HATMANUL

Boierule din Moldova! Nu te cunosc pân-
acuma,

Și totuși, te rog dă-mi voie ca să-ți spun o
vorbă numa...

Norodul vostru se zice c-oareșicând ar fi venit
Și s-ar trage tocma-tocma din Râmul cel
preavestit;

Dar cum oare vreți ca lumea să v-asculte, să
vă crează,

Când întreagă firea voastră cu totul se
depărtează

Din obiceiul acelor oameni ageri și vârtoși,
Pe care voi cu trufie ni-i arătați ca strămoși?
Râmlenii cei din vechime căutau fără-ncetare
Ca să scoată la lumină tot ce-i bun și tot ce-i
mare,

Încât la plug și la sapă găseau adesea bărbați
Cu cari se fălește lumea: pe Catoni și
Cincinați...

La voi, însă, când o rază
De soare pătrunde-n țară,
Toți se scoală, toți turbează,
Toți voiesc s-o dea afară!...
(Arată la Răzvan și iese.)

BAȘOTĂ

(îchinându-se)

Cer iertare; viu d-a dreptul de la drum și plin
de prav.

Mă cheamă...

RĂZVAN

Știu cum te cheamă, jupâne mare vătav!

Ne cunoaștem foarte bine.

BAȘOTĂ

(întinându-se)

Umplut-ai Moldova-ntreagă de numele
dumitale,

Și slava ce-o câștigaseși, nu puțin a mai
crescut

Prin vestea că mai în urmă și pe tătari i-ai
bătut;

Deci icoana mătăluței, la Cracovia lucrată

Și care, cum ești acuma, întocmai astfel te-
arată,

Stăpânu-meu Aron-vodă o ține-n palatul său,

Unde cu multă plăcere putut-am s-o văd și
eu;

Și cum o văzui, pe dată zis-am: mare, mare,
mare!

Nas de șoim! O frunte-naltă! din ochi inima
tresare!

Mai în sfârșit, toată fața numai duh și numai
foc!...

Căci pe cei aleși de soartă eu unu-i ghicesc pe loc...

RĂZVAN

Nasul meu, ochii și fruntea vor fi fost de tot altminte;

Așadar, nu-i de mirare că nu-ți mai aduci aminte!...

Ș-apoi altceva mai este: eu eram atât de mic,
Încât vătavul cel mare, zărind un sărman pitic,

Nu vrea nici să-l bage-n samă sau d-aproape să-l privească

Ș-ar fi putut cu piciorul ca pe-o muscă să-l turtească!

Piticul însă de-atuncea, speriat de-un vis grozav,

N-a uitat și n-o să-l uite pe-acel puternic vătav...

Dar lăsând acestea toate, spune-mi, cinstite jupâne,

Ce-ntâmplare, ce furtună te-o fi aducând la mine?

BAȘOTĂ

(îchinându-se)

Măria-sa Aron-vodă, din voia lui Dumnezeu
Moșteanul țării Moldovei, domnul și stăpânul

meu Ba și naș, căci mai deunăzi, din părinteasca
sa milă,

Mi-a făcut nespusa cinste de-a-mi boteza o
copilă Mă trimite cu solie la polcovnicul
Răzvan,

Ca să-i spui că-l cheamă țara, dându-i un loc
în divan...

RĂZVAN

În divan?...

BAȘOTĂ

(îchinându-se)

Suntem în luptă cu puterile păgâne,
Și, după câte se spune, o să mai vedem ca
mâine

Că și leahul trece Nistrul turcului în ajutor.
Un război atât de strașnic nu-i tocmai lucru
ușor!

Deși nemții și muntenii sunt legați cu noi
frățeste,

Deși oști avem destule, deși hrana nu lipsește,
Totuși, este trebuință și de-un hatman ispitit:
Stăpânul meu Aron-vodă la dumneata s-a
gândit...

RĂZVAN

(iute)

Cum ai spus? Ce zici? Eu hatman? Mai spune

dar înc-o dată!...

Hatman?... Hatman în Moldova?... Ce-
ntâmplare neașteptată!...

BAȘOTĂ

(închinându-se)

Sărut mâna. Merg la gazdă și stau gata
orișicând

La porunca dumitale... Cred c-o să plecăm
curând...

(Iese cu multă umilință, pe când Vidra se
arată în altă ușă, oprindu-se fără a fi văzută de
Răzvan.)

RĂZVAN

(după o tăcere)

Acest om fără dreptate de nu m-arunca-n
robie,

Eu n-aș fi cătat lumină la codru și-n haiducie;
De nu mă ducea norocul în umbra negrei
păduri,

Pe minunata mea Vidră n-aș fi întâlnit-o
aiuri;

De nu iubeam o femeie cu o inimă semeață,
N-aș fi găsit în războaie un nume ș-o nouă
viață!...

Acest om, fără s-o știe, m-a ridicat pân-aci:
O, Doamne! căile tale cine le poate ghici!

Tu, ce pe dușmanii noștri ades ni-i faci o
unealtă,

Prin care te-mpingi cu-ncetul la ținta cea mai
înaltă!...

VIDRA

(apropiindu-se)

Jupâne! Jupâne hatman!

RĂZVAN

(strângându-i mâna)

Tu o știi?...

VIDRA

Ți-a mai rămas

Să faci pe calea măririi un singur, un singur
pas!

RĂZVAN

Un pas?...

VIDRA

Ca s-apuci cu fală scaunul lui Ștefan cel Mare
Și patruzeci mii de oaste să te-aștepte-n
ascultare,

Bucuroși a-nfige lancea în ce parte-i va-
ndrepta

Un deget al mâinei tale, o vorbă din gura
ta!...

RĂZVAN

(turburat)

Scaunul lui Ștefan cel Mare?...

VIDRA

Ștefan cel Mare, iubite!

RĂZVAN

(punând mâna pe brațul cel legat)

Știi tu oare că tătarii poartă săgeți otrăvite?...

Astă rană...

VIDRA

(zâmbind)

Astă rană? Ei bine?... Ce-i?... Să vedem!...

Te temi de moarte, Răzvane?... De când
asta?...

RĂZVAN

Da, mă tem!...

Nu mă temeam mai-nainte, până ce cu
desfătare

Nu gustai, Vidro iubită, din fagurul de-a fi
mare!

VIDRA

Așa-i, Răzvane, că-i dulce?...

RĂZVAN

O, nepoata lui Moțoc!

Sufletul meu fără tine n-ar fi cunoscut de loc

Astă simțire ciudată, ce-l îndeamnă să
dorească

Jos la picioarele sale toată lumea s-o

privească!...

VIDRA

Și numai tu ca un munte ce primește cel
dintăi

Mândrul soare, pe când noaptea stă culcată
peste văi!...

RĂZVAN

O, da! Voiesc a fi mare, precum Sbierea cu
grămadă

Voiește movile de-aur numai la dânsul în
ladă!

(Sbierea scoate capul prin ușa din fund.)

Însă rana brațu-mi arde... O săgeată cu venin!

SBIEREA

(înaintând)

Vindeți? Dacă dați mai ieftin, eu plătesc
acum peșin...

CÂNTUL V - MĂRIREA

„Așa s-a plătit și lui Răzvan răul ce-i făcuse și el lui Aron-vodă...”

Miron Costin, cap. II

FEȚELE :

RĂZVAN, hatman moldovenesc

VIDRA

RĂZAȘUL

BAȘOTĂ

TĂNASE

VULPOI

SBIEREA

ȘOLTUZUL

UN COPIL, MAI MULȚI CĂPITANI ȘI
TÂRGOVEȚI.

Palatul lui Răzvan la Iași.

(Răzașul șade gânditor, fluierând o doină, cu capul plecat pe mână. Afară se aud din depărtare împușcături de tun.)

VULPOI

(intrând)

Bună ziua, căpitane!

RĂZAȘUL

Ziua rea, nu ziua bună!

Unde vezi tu bunătate, când tot fulgeră și tună?

Măi, Vulpoiule, nu-i bine...

VULPOI

Te prea poftesc mai întâi

Să te-nveți a nu-mi mai zice nici „Vulpoiule“, nici „măi“!

Sunt căpitan ca și tine, și nu-s căpitan degeaba:

Te rog dar să-mi zici de-acuma: „căpitane“...

RĂZAȘUL

Mare treabă!

Nu cumva să-ți zic „jupâne“, sau „boierule“? Ce spui!?

Mai așteaptă! Deocamdată, pune-ți, dragă, pofta-n cui!...

Leahul ne trimite-ntruna ghiulele peste ghiulele,

Noi stăm închiși în cetate ca dobitocul în piele,

Merinda se-mpuținează, iarbă de pușcă mă tem

Că peste două-trei zile de leac n-o să mai
avem,

Și tu te gândești acuma, moară stricată!
dihane!

A da lege și poruncă ca eu să-ți zic:
„căpitane“?...

VULPOI

Te sperie leahul?... Asta-i?... Apoi pe pace să
fii.

Noi ne-am înfrățit cu dânșii.

RĂZAȘUL

Dar tu de unde o știi?...

VULPOI

Drace! Vulpoi ce nu știe? Ascultă, să-ți spui
pe față,

Măria-sa Aron-vodă trimis-a azi-dimineată

Chiar pe Bașotă vataful drept la hatmanul
leșesc...

RĂZAȘUL

Și crezi tu?...

VULPOI

Cu bună samă! Nicidecum nu mă-ndoiesc!...

Leșii sunt gata la pace... Vrei dovezi? Ei bine,
iată!...

Dintâi cetatea Sucevei nu s-a luat niciodată

Și, prin urmare, nici astăzi nu se ia așa ușor;

Apoi Bașotă vatazul e un faimos vorbitor
Și deci, îndrugând la fleacuri, pe leși o să-i
amețească,

Că-i știut ce fel de poamă-i înțelepciunea
leșească;

În sfârșit, dușmanul vede că nu-i glumă cu
Răzvan,

Cunoscându-l din aproape că-i suflet de
hoțoman!...

Așadar, la dracu lupta, ducă-se naibei
vrăjmașul,

Târgu-i rupt, pacea-i făcută, n-ar strica nici
aldămașul;

Crâșmăreasa nu-i departe: o măsură, doi
șalăi,

Cotnar din via domnească...

RĂZAȘUL

Măi Vulpoiule...

VULPOI

Iar „măi“?

Nu poți să zici „căpitane“?... Zău c-o s-ajungă
la ceartă!...

RĂZAȘUL

Bre, n-am văzut pân-acuma o făptură mai
deșartă,

Trăsni-te-ar căpitănia, căpitane mare fleac!

Sunt sute de semne rele, iar bune nu-s nici de leac.

Hatmanul nostru, de pildă, când intră, când vrea să iasă...

Mereu se tot poticnește, intrând și ieșind din casă...

VULPOI

Dec! Astea sunt semne bune!

RĂZAȘUL

Semne bune?

VULPOI

Negreșit!

Este rău când omul cade, iar nu când s-a poticnit...

RĂZAȘUL

Vezi că ș-altceva mai este...

VULPOI

Orișicâte mi s-ar spune,
Tălmăcind cum se cuvine, toate semnele sunt bune!

TĂNASE

(intrând)

O veste, copii!... O veste!...

VULPOI

Căpitani, iar nu copii!

Te rog, căpitan Tănase, ca și dumneata s-o

știi...

Am ajuns și eu odată să fiu un obraz în lume,
Și tocmai acum nimeni nu vrea să-mi zică pe
nume!...

RĂZAȘUL

Ce veste?

TĂNASE

O veste mare. Vatav Bașotă-n sfârșit
Împacă treaba cu leșii, și domnul a iscălit...
Avem pace chiar la vreme: ne lipseau hrana
și pravul,

Nu era chip a mai merge...

VULPOI

Isteț mai e și vatavul!

RĂZAȘUL

Cu leșii?... Asta-i nimică!... Mai este turc și
tătar...

VULPOI

Haida-de! Ei sunt departe... Grijă le porți în
zadar...

TĂNASE

Ba nu-i vorbă că-s departe; dar leșii se-
ndatorează

A ne tocmi și cu dâșii...

RĂZAȘUL

Cine-i nebun ca să-i crează!

(Afară se aud strigăte: „Să trăiască Aron-vodă“.)

VULPOI

Aron-vodă să trăiască... Auziți ce chiu? ce zvon?

Mult mai iubește norodul pe măriasa Aron!

TÂNASE

Adică, orice s-ar zice, e un vodă cumsecade:
Pe sărăcimea o cruță, pe cei cu caftan îi rade,
Iar nu lasă pe ciocoiul, fără fund și fără dop,
Să despoaie toată țara, cum făcea Petrea cel
Șchiop!...

Însă nu-i lucru temeinic a norodului strigare.
Sunt bătrân. Văzui cam multe... Strigau alții
și mai tare:

„Să trăiască Lăpușneanul“, și-l vicleniră urât:
„Despot-vodă să trăiască“, ș-apoi mi l-au
omorât;

„Să trăiască Ștefan Tomșa“, și-l goniră ca pe
un câine;

„Ioan-vodă să trăiască“, și-l dete-n gheare
păgâne...

Într-o clipă Lăpușneanul, Tomșa, Despot și
Ion

Fură jos și jos dodată... Vai și de vodă Aron!
Una crede ș-alta spune, iar face din zăpăcire

Necrezute și nespuse: așa-i românul din fire.

RĂZAȘUL

Bine-ar fi s-avem odihnă! După ce de la divan

Mi-am câștigat judecata mulțumită lui

Răzvan,

Cum aș mai zbura, bădiță, să-mi mai văz de
răzășie!...

VULPOI

Nu-ți este greu, căpitane, ca să spui o
nerozie?

Eu, unul, din ziuica de când m-am căpitănit,
Uitat-am nu răzășia, ci chiar codrul
înverzit!...

Ș-aice-s ca și-n pădure, având puterea de-a
face,

Fără frică de pedeapsă, tot ce vreau și tot ce-
mi place.

Neghiobii, ce nu m-ascultă, stau la pândă de-i
ochesc,

Apoi mi-i iau la bătaie, mi-i închid și mi-i
globesc...

Suntem oameni, căpitane, pentru cari totul e
lesne,

Căci lumea cea mai mărunță nu ne-ajunge
nici la glezne.

Venit-a apa la moară! Vom măcina cât

putem:

Să ne folosim de timpuri când alții de noi se tem!...

Ce să te mai plângi atâta pentr-un pai de răzășie,

Când acuma țara-ntreagă e pentru noi o moșie!...

RĂZVAN

(intră foarte tulburat)

Bine că sunteți aice!... Unde-i Vidra?

Ascultați!...

Mergeți... Pe toți căpitani pe dată să mi-i chemați!...

Eu v-am fost ca ș-un părinte!... Adunați-i mai în pripă!...

Timpul zboară... Mai degrabă!... Într-o clipă! într-o clipă!...

(Iese prin ușa din stânga.)

VULPOI

Ha, ha! Înțeles-ați oare vrun singur cuvânt măcar?

Mă tem că hatmanul nostru e cu trei roate la car....

RĂZAȘUL

Ce-ți spuneam eu dineoară? Tot la vorba ceea vine:

Poticneala-i mare lucru... Măi Vulpoiule, nu-i bine!...

VULPOI

(furios)

Măi? Iar măi?...

TĂNASE

Noi pierdem vremea, tot la fleacuri înșirând!...

Haidem! Pe toți căpitanii să-i adunăm mai curând,

Hatmanul știe ce face. El învață, el răspunde.

Este datoria noastră ca să-l ajutăm oriunde...

Eu știu că-n țara Moldovei unul e Răzvan, mă jur!

Păcat că-i țigan... La dracu!... Țsta-i singuru-i cusur!

(Ies toți prin ușa din fund, pe când prin cea din stânga intră Răzvan și Vidra.)

RĂZVAN

Da! S-au împăcat cu leșii...

VIDRA

Și cu păgânii?...

RĂZVAN

Firește!

VIDRA

Trebuia tu să-i dai sfaturi...

RĂZVAN

De la mine nu primește...

Atâta-i mai rău! Iubito, cată drept în ochii mei!

Drept!... Așa!... Spune-mi, acum, nu citești nimic în ei?...

VIDRA

(cu nedumerire)

Sunt tulburi...

RĂZVAN

Tulburi? Atâta?... Foarte bine! Vrea să zică, Nici Aron-vodă în ochii-mi n-a putut citi nimică...

Ochii mi-au fost cu credință...

(Strângând pumnii și cu un glas înecat.)

Vidro! Vidro!... Eu voiesc

Negreșit una din două: sau moarte, ori să domnesc!

VIDRA

Asta-i și dorința Vidrei... Însă trebui amânată...

Nu-i timp...

RĂZVAN

Astăzi, astăzi, astăzi; sau astăzi, ori niciodată!

Aron se-mpacă cu leșii, și cu ajutorul lor

Se-ntărește la domnie, pe când eu sughiț și

mor!

Prin dușmani să mă slăvească, iar slava duce
la toate!...

Aron se-mpacă cu leșii... Fără nume, fără
tron,

Ce fac eu?... Răspunde-mi, Vidro!... Așadară,
jos Aron!...

VIDRA

Nu te grăbi!... mă-ngrijește o presimțire
ciudată.

Și presimțirea femeii nu se-nșeală niciodată...

RĂZVAN

Vorbe seci!

VIDRA

O, nu, Răzvane! Chiar astăzi eu am visat
O vedenie grozavă, un lucru înfricoșat!...

Maica ta-n haine cernite din mormânt pășea
spre mine,

Ochii-i se-necau, în lacrimi, pieptu-i gema
de suspine.

Și durerea-i, plămădită cu mânia la un loc,

Îmi striga din gura-i moartă: Piei, nepoata lui
Moțoc!...

RĂZVAN

Vise! O nimica toată! Luptătorul care-n viață
Întâlnește la tot pasul însăși moartea față-n

față,

Încât i se par acuma deopotrivă morți și vii,
Nu-l tulbură o nălucă ce sperie pe copii!...

Ș-apoi unde-i acea Vidră care-mi tot spunea
odată

De-a nu fi ca mici pâraie, ci ca Dunărea cea
lată?

Unde-i acea Vidră care zi și noapte mă-nvăța
Că pân' și iubirea țării e pofta de-a se nălța?
Unde-i acea mare Vidră ale căreia cuvinte,
Ca o sămânță mărunță, îmi cădeau adânc în
minte,

Și din tainicele brazde ale sufletului meu,
Prinzând rădăcini cu-ncetul, dezvălindu-se
mereu,

Ieșir-acuma deodată, pline de suc și de viață,
Râzând de viscoli, ca bradul încins cu sute de
brață?

Unde-i Vidra?... Denainte-mi stă un chip
tremurător,

Ce de spaimă crede-n umbre și plânge de
spaima lor...

Așa? Tu, ce-ai fost în stare, cu-mbrânciri
necontenite,

Pân' la marginea măririi să m-aduci pe
nesimțite,

Tocmai astăzi, când ajungem la doritul nostru
mal

Te-ngrozește fața mării ce ridică val pe val?...
Află dară că degeaba unda muge, vântul
geme;

Răzvan, împins pân-aice, de furtuni nu se mai
teme,

Și călcând cu disperare peste undă, peste
vânt,

Va ști să meargă-nainte: sau la tron, ori la
mormânt!...

(Intră Răzașul, Vulpoi, Tănase și mai mulți
căpitani.)

VIDRA

Mă duc să mă-nchin, Răzvane... Numai în zile
de goană

Omul uită necredința și-nțelege o icoană!...

(Iese.)

CĂPITANII

Să trăiești!

RĂZVAN

Nu-i timp de vorbe!... Pe când viteazul Mihai
Scaldă Țara Muntenească de la Giurgiu pân'
la plai,

În sângele de năpârcă al urdiilor păgâne;

Pe când Jigmon ungureanul, la hotarele

române,

Păscut cu noi împreună de șarpele veninos,
Își pune pieptul în luptă pentru crucea lui
Hristos;

Pe când neamțul, frâncul, papa, țările
creștine toate

S-au unit ca să doboare spurcata păgânătate,
Numai leșii cei zburdalnici sunt cu turcul
înțeleși,

Iar domnul Aron al vostru s-a tocmit argat la
leși!

Sunteți români, și românii n-au suferit
niciodată

Pe fruntea domnilor țării măcar o singură
pată!

Un vodă-i un fel de doftor, și norodul, frații
mei,

Nu-i dator să fie jertfa doftorilor celor răi!...

Mulți domni avuse Moldova; cei buni au
domnit o viață,

Celalți au purtat cununa o singură dimineață;
Căci făcându-se lumină și soarele fiind sus,
Poporul da jos pe-aceia pe cari poporul i-a
pus!...

Un vodă, ca orișicine, își ia plata după faptă...
M-ați înțeles? Vremea trece...

CĂPITANII

Jos Aron!...

RĂZVAN

(arătând ușa)

Țara v-așteaptă!

(Căpitanii ies, afară de Vulpoi și de Tănase.)

VULPOI

Să-l ucidem?...

RĂZVAN

Nu, lăsați-l!... Domnii când nu mai domnesc

S-aseamănă cu strigoii: ei umblă, dar nu trăiesc...

VULPOI

Bine!...

RĂZVAN

După ce-l veți prinde, să dați semne din pistoale!...

VULPOI

Înțeleg!... Ş-apoi să facem ca norodul să se scoale,

Ş-adunându-se cu gloată, mic şi mare pe maidan,

Să zbiere dobitoceşte: „Trăiască vodă Răzvan“...

RĂZVAN

Pe Başotă...

VULPOI

Știu! Cu dânsul voi avea chiar eu a face:

De mult îl pândesc de-aproape, căci nici de
frică nu-mi place!...

(Iese.)

TĂNASE

O să plec și eu îndată, numai o vorbă să-ți
spui...

Faci rău!...

RĂZVAN

De ce?

TĂNASE

Apoi bine, nu se cade orișicui

A ședea pe scaunul țării...

RĂZVAN

Ce-nsemnează?...

TĂNASE

Proasta minte

Ar vrea să-ndulcească vorba și nu găsește
cuvinte...

Dă-mi voie să-ți spui pe față...

RĂZVAN

Spune verde, moș Tănas!

TĂNASE

Despot fu grec, Ioan-vodă fu armean și Iancu
sas...

Dar orișicum pân-acilea, din mila
dumnezeiască,

Noi n-am avut nici un vodă... știi! Țara o să
cârtească.

Ce să-i faci!... Mai bine hatman. Să nu fi fost
tată-tău...

RĂZVAN

(încruntat)

Cum?...

TĂNASE

Apoi de! Bătrânețe!... Să ne ierte
Dumnezeu!...

(Iese.)

RĂZVAN

(Se așază cu capul plecat pe mâini, apoi se
scoală, face în tăcere câțiva pași prin odaie, se
oprește pe loc.)

Nu-i greu încă patru zile de-a ne mai lupta-n
cetate,

Pân' ce tabăra lui Jigmon va lovi pe leși la
spate...

Docamdată, pân-atunce, nu ne temem de
păgâni:

Ramazanul lor mai ține tocmai două
săptămâni...

M-am gândit bine la toate... Câte griji și câte

trude

Numai ca s-apuci domnia!...

(Cu tulburare.) Dar pistolul nu s-aude!...

(Ascultând.)

Nu!... Tot nu!...

(Își freacă fruntea, se așază iarăși pe divan și pleacă capul pe mâini.)

VIDRA

(intrând încet)

Acum, iubite, nu-i timp a mai cugeta!

Steaua lui Răzvan e mare: încrede-te-n steaua ta!...

Fii bărbat în orice soartă: și-n cădere, și-n izbândă,

Privind cu sângele rece la răsplată sau osândă!...

RĂZVAN

(sculându-se)

Tu n-ai auzit pistolul?

VIDRA

De nu vei avea noroc,

Blăstemul o să izbească pe nepoata lui Moțoc,

Care din cupa măririi s-a străduit să te-mbete.

Și nici ea nu-i vinovată! Nu!... Sunt neamuri cu pecete,

În cari Dumnezeu sădește vrun bine sau vrun

păcat,

Ș-apoi toți de-același sânge îl moștenesc ne-
ncetat!

Neamul lui Moțoc nu poate s-aibă altă
cugetare,

Decât numai-numai-numai văpaia s-ajungă
mare!...

RĂZVAN

Tu n-ai auzit pistolul?... Pistolul!.... Nu l-ai
auzit?

Spune!

(Cu furie.) Ureche! Ureche!...

(Afară se aude o împușcătură.) A! De-acuma
s-a sfârșit!

Sunt domn! Trăiască domnia!...

(Cu amărăciune.) Cât de lesne, cât de iute
Se răstoarnă domnii țării, cel mult în zece
minute!

(Către Vidra.)

Dar tu nu mai spui nimica? Mai dinioară mi-
ai zis

Nu știu ce... ba mi se pare... de!... îmi
povestea un vis...

Mai spune-mi-l înc-o dată...

VIDRA

(îngenunchind)

Îți mulțumesc, Doamne sfinte,
C-ai auzit cu-ndurare o rugăciune fierbinte!...

(Se scoală)

Crezut-ai oare, Răzvane, că se poate speria
De niște deșerte vise chiar o inimă c-a mea?
Gândit-ai oare, iubite, c-o nălucă muierască
Ar putea glasul măririi în pieptu-mi să-l
năbușească?...

Vântulețul, ce-adiază printre vițe din lăstar,
Rămâne fără putere în fața unui stejar,
Pe care numai furtuna îl zguduie și-l
sfăramă...

RĂZVAN

Furtună?...

VIDRA

Cea mai cumplită!

RĂZVAN

Ești doamnă, Vidro...

VIDRA

Sunt mamă!...

Aici copilul se mișcă... Simțindu-l în sânul
meu,

Uit toate și văd acuma, văd că-s femeie și
eu!...

(Afară se aud strigăte: „Să trăiască Răzvan-
vodă!“)

RĂZVAN

Ascultă, iubito Vidră! Ascultă, scumpo soție!...

Sângele nostru din leagăn va moșteni o domnie!...

(Intră Șoltuzul și mai mulți târgoveți.)

ȘOLTUZUL

(închinând lui Răzvan pe o tablă de argint struguri și spice de grâu)

După datina străbună, rămasă de la mai-mari,
Eu, șoltuzul ot-Suceava, cu cei doisprezece părgari,

Aleși ca să fim în fruntea târgoveților d-aice,
Dorim mărilor-voastre ani mulți și viață ferice,

Încât să-ncingeți Moldova, asemenea unui brâu,

Numai cu livezi de struguri, numai cu câmpii de grâu;

Căci norodul, dând domnia, se mulțumește cu poame,

Ca să nu piară de sete și să nu moară de foame.

RĂZVAN

Primesc din mâinile voastre prinosul de bun ogur,

Ș-a fi părintele țării făgăduiesc și mă jur:
Nu voi uita niciodată c-a românului tărie
Este plugul și cântarul mai presus de
boierie...

ȘOLTUZUL

Tot după vechi obicei, păstrate din veac în
veac,

Ales-am din sânul nostru băiatul cel mai
sărac,

Pentru că măriei-tale din gura-i copilărească
Să dea, fără să se teamă, o povață
bătrânească...

Copile, sărută poala îmbrăcămintei domnești,
Și cum vei putea mai bine, orația s-o citești!

BĂIATUL

(după ce sărută mâna ce-i întinde Răzvan)

Măria-ta!

Nu te supăra,

Ci fii bun a ne-asculta!

Îți vom spune cam multe Și mărunte,

Dar tot lucruri plăcute,

Să fie drag orișicui să ne-asculte!

O sută de ani să domnești,

Pe dușmani să-i biruiești,

Pe vrășmași să-i pedepsești.

Dar cu moldovenii tăi,

Măcar de-o fi și răi,
Măria-ta, să fii bun cu ei;
Și de-i vedea unii și desculți,
Măria-ta tot să-i ascuți;
Căci norodul e cam năzdrăvan:
Face multe pozne într-u an;
Și țara-i cam nebună:
Face multe pozne și-ntr-o lună;
Ba le-ndemână;
Și-ntr-o săptămână;
Iar de nu te-i păzi,
Chiar într-o zi
Multe-i auzi!

RĂZVAN

(dându-i o pungă)

Destul! Să trăiești, băiete!...

(Intră Răzașul, Tănase și mai mulți căpitani.)

RĂZAȘUL

Măria-ta! Sănătate!

Isprăvit-am toată treaba fără multă greutate:
P-Aron-vodă la răcoare în spătarie l-am pus;
Boierii, mitropolitul, pe toți la palat i-am dus;
Mai în sfârșit, lucru-i gata!

RĂZVAN

Unde-i Bașotă?

RĂZAȘUL

El are
Pe Vulpoi cu toată ceata de vânători în
spinare.

RĂZVAN

Bine, dragii mei tovarăși!... Stăpânirea-mi în
curând

La toți și la fiecare va da răsplată pe rând...

SBIEREA

(intrând iute, speriat, pierzând răsuflul, cu o
lădiță în mână)

Jupâne!... Mărite Doamne!... Scapă-mă!
Norodul pradă!

Sinete, zapise, țara, lumea-i în această ladă!...

RĂZVAN

Liniștește-te, jupâne. Averea-ți chiar pe
maidan

O poți lăsa fără grijă în zilele lui Răzvan...

SBIEREA

(răsuflând mai ușor și făcând semnul crucii)

În ladă tot e mai sigur!... Părăluța cere pază:
Mai bine s-o ții sub cheie, ca nimene să n-o
vază...

VIDRA

Doamne, soțule, stăpâne! Nu mă mai pot
opri!...

Într-un glas cu țara-ntreagă, viu a-ți ura ș-a-ți

dori

O domnie fericită... Ba înc-aș mai vrea ca
mâine

Tu să legi într-o cunună toate țările române,
Încât de la Marea Neagră pân' la falnicul
Carpat,

Să nu domnești ca un vodă, ci ca Răzvan-
împărat!

CĂPITANII

Da, da, da! Împărăție!...

RĂZVAN

(trist)

Ar fi bine docamdată

Să rămânem cu Moldova!

SBIEREA

Ce om fără judecată!

Dar Moldova-i sărăcită! Nu-i chip astfel s-o
cârpești

Decât unind laolaltă mai multe țări
românești...

Două și două fac patru: cea mai dreaptă
socoteală!...

RĂZAȘUL

Vulpoi avuse dreptate... Nu mai cred în
poticneală!...

Toate semnele sunt bune!... Măria-ta, la palat

Ne-așteaptă mitropolitul cu toți boierii din
sfat!...

RĂZVAN

Să mergem! Voiesc acuma din gura domniei-
mele

Țara s-audă nădejdea d-a scăpa din zile grele.

SBIEREA

(cu umilință)

Stăpâne preamilostive, unde-i merge merg și
eu;

Lada mea e-n siguranță numai lângă domnul
meu!...

(Toți se pregătesc a ieși)

VULPOI

(intrând cu spaimă)

Pierduți!...

TOȚI

Ce veste?

VULPOI

Vătavul...

TOȚI

Ce-i?...

VULPOI

Bașotă...

TOȚI

Zi!...

VULPOI

Trădare!

Scăpă din mâinile mele, deschise poarta cea mare,

Leșii au umplut cetatea!...

(Sbierea cade mort, fulgerat de apoplexie.)

RĂZAȘUL

(clătinând din cap)

Poticneala!...

TĂNASE

Eu știam

Că nu se cădea s-apuce scaunul țării orice neam...

VIDRA

(luând pe Răzvan de mână)

Iubite! Nu sta pe gânduri... Când soarta te prigonește,

Fii mândru chiar în cădere!...

CĂPITANII

Măria-ta! Poruncește!...

VIDRA

Și ce s-așteptați voi oare de la viteazul Răzvan

Decât paloșul în mână și-nainte la dușman?

RĂZVAN

(scoțând sabia)

Să trăiască neagra moarte! Ne cunoaștem
foarte bine!...

Cine vrea s-o strângă-n brațe, iată calea!
După mine!... Moartea-i mireasă,

Mormântu-i casă,

Viermii sunt nași,

Hai la vrăjmași!

(Iese urmat de căpitani.)

VIDRA

Moarte!... Moarte!... Dar se poate?... Moară
oamenii cei mici,

Precum călcâiul turtește moșoroiul de furnici;

Omul, însă, care lumea pe palmă-i ar vrea s-o
poarte,

Zodia-i, scrisă pe frunte, respinge pizmașa
moarte!...

(Se gândește.)

Dumnezeule puternic! De ce mai faci uriași

Dacă-n rând cu toți piticii pradă morții vrei
să-i lași?...

Cum? Cereasca ta dreptate se pogoară pân' la
fiară:

Vulturul trăiește veacuri, iar musca d-abia o
vară,

Și numai omul cel mare, stăpâne, tu-l
osândești

Ca să moară dopotrivă cu muștele
omenești!...

(Se cutremură.)

O, nu, nu! Răzvan nu moare!... Orice pai în
astă lume

Trebuie s-aibă vro ursită, o țintă, vrun scop
anume,

La care-i dator să meargă, de vântul sorții
împins,

Și cade numai atunce când este semnul
atins!...

Calea lui Răzvan e lungă și d-abia se
desfășoară:

Pân' la capăt de departe... Răzvan nu poate să
moară!

Nici chiar Dumnezeu el însuși nu schimbă
ceea ce-i scris!...

(Iute.)

În genunchi, Vidro!...

(Îngenunchează și ridică ochii în sus.)

Iertare!...

(Cu spaimă, punând mâna la ochi) Visul
meu!... Grozavul vis!

(Sculându-se cu tărie.)

Și de ce eu stau aici, când Răzvan înfruntă
focul?

Dați-mi armă!... Lângă dânsul, în primejdie
mi-e locul...

(Se repede la armătura de pe perete și se
oprește.)

Dar copilul meu, o, Doamne!

(Se cutremură.)

(Din spațiu răsună o voce ca un echo: „Dar
copilul meu?“ Vidra cu groază își întoarce fața
spre ușă, ca și când ar vedea pe cineva acolo.)

Muma lui Răzvan!... Mă-ntreabă... Și ce-i pot
răspunde eu?

(Făcând semnul crucii.)

Piei, nălucă, piei! Sunt mamă!

(Face un pas îndărăt.) Nu te-apropia!...

(Răsună iarăși ecoul: „Sunt mamă!“... Vidra,
zdrobită de emoțiune, se aruncă pe divan.)

Ea vrea dinte pentru dinte! Muma mumei
cere samă!...

(Face o sforțare și se scoală cu energie.)

Oare nu mai sunt eu Vidra?

(Abătută.) E cumplit al mumei dor!...

(Pe prag apare Răzvan, greu rănit, ținut de
Vulpoi și de Răzaș. Vidra se repede înianțe-i.)

A! Scăpat! Ce fericire!... Tu!

RĂZVAN

(cu un glas slab, pe când Vulpoi și Răzașul îl

pun pe divan.) Am biruit și mor!...

(Arătând la cadavrul lui Sbierea.)

Nu-mi ziceai tu, oare, Vidro, să fiu întocmai
ca Sbierea?

Eu cu cinstea și mărirea, el cu prada și
averea!

(Vidra îngenunchează și-și ascunde fața în
mâini.)

Dar ce-i mai trebui acuma mii de galbeni în
grămezi?

Ce-mi folosește domnia?... Pe-amândoi aci ne
vezi

Praf, pulbere și cenușă!... Nebuni, ce din
lăcomie,

El pentr-o biată lescaie, eu pentr-un ceas de
mândrie,

Necruțând nimica-n lume, neștiind nimica
sfânt,

Uitam că viața-i o punte dintre leagăn și
mormânt!...

(Cu durere.)

Mi se-ntunecă vederea, dar văd ceva de
departe...

O jumătate din mine de cealaltă se desparte...

Ah! veniți, veniți cu toții!... Unde-i bătrânul
Tănas?...

RĂZAȘUL

Apărându-te pe tine, mort în luptă a rămas!...

(Vulpoi plânge.)

RĂZVAN

(în agonie)

Țigan!... Țigan!... Apă!... Apă!...

(Cade mort peste Sbierea.)

RĂZAȘUL

Decât o așa domnie,

Mii de tunete, mai bine-i un petec de
răzășie!...

Zmeul zmeilor să-ncapă într-o șchioapă de
mormânt!...

VULPOI

(cu spaimă)

Nu vezi că-i moartă și Vidra?... N-a zis un
singur cuvânt,

Nici o vorbă, nici un țipet, privind pe Răzvan
că moare!...

VIDRA

(sculându-se liniștită)

Voi puteți vorbi ș-a plânge!...

VULPOI

Doamnă!...

VIDRA

Pe voi nu vă doare!...

RĂZAȘUL

(cu furie)

Dar tu l-ai ucis, ciocolaică! Tu la moarte l-
aduseși!

O să mi-o plătești acum, tune-fulgere!...

(Scoate cuțitul și voiește s-o lovească.)

VIDRA

(cu sânge rece, arătând la ușă)

Să ieși!

(Răzașul lasă mâna în jos și pleacă capul.)